

Заклад вищої освіти «Український католицький університет»
Факультет суспільних наук
Кафедра управління та організаційного розвитку

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломного проекту (магістерської роботи)

магістр

(освітній ступінь)

на тему «Розробка стратегії розвитку екологічної служби “Роззуй очі”
НСОУ "Пласт"»

Виконала: студентка II курсу, групи СУН20/М

спеціальності 073 «Менеджмент»

Дремлюженко К.С.

Керівник: Клебан Ю.А., к.е.н., доцент

Рецензент: Щурко У.В., д.е.н., доцент

Львів - 2022

Дремлюженко К.С. Розробка стратегії розвитку екологічної служби “Роззуй очі” НСОУ " Пласт": Магістерська робота: (073 «Менеджмент») / К.С. Дремлюженко / Український католицький університет. Кафедра управління та організаційного розвитку;

Наук. Кер.: Ю.А. Клебан, к.е.н, доцент – Львів: УКУ, 2022. – С.

Анотація. Робота розкриває теми стратегічного розвитку молодіжних організацій та екологічних практик всесвітніх скаутських організацій. Проведено аналіз діяльності та організаційного розвитку екологічної служби Національної скаутської організації України «Пласт». Розроблено стратегію розвитку екологічної служби Пласту «Роззуй очі».

Ключові слова: стратегічне планування, стратегія, політика аналіз, екологічна свідомість, скаутинг, молодіжна організація.

Abstract. The work reveals the topics of strategic development of youth organizations and environmental practices of world scout organizations. The analysis of activity and organizational development of ecological service of National Scout Organization of Ukraine "Plast" is carried out. The strategy of development of the ecological service of Plast "Open your eyes" has been developed.

Keywords: strategic planning, strategy, police, analysis, ecological consciousness, scouting, youth organization.

Зміст

Умовні позначення:.....	4
ВСТУП	5
1 РОЗДІЛ ОСНОВИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ У СКАУТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ	8
1.1. Теоретичні основи стратегування у скаутських організаціях.....	8
1.2. Досвід скаутських організацій в екологічному напрямці	19
1.3. Роль екологічного напрямку у стратегічному плануванні скаутських організацій (як екологія вплетена в стратегічні цілі)	22
2 РОЗДІЛ ПОЗИЦІОНУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО НАПРЯМКУ В СТРАТЕГІЧНОМУ ПЛАНУВАННІ НСОУ " ПЛАСТ"	25
2.1. Особливості стратегічного планування в НСОУ " Пласт"	25
2.2. Форми реалізації екологічної складової в НСОУ " Пласт"	29
2.3. Аналіз екологічної служби “Роззуй очі” НСОУ " Пласт"	31
3 РОЗДІЛ РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ПЛАСТУ «РОЗЗУЙ ОЧІ»	41
3.1. Стратегічні цілі та завдання екологічної служби “Роззуй очі” до 2030 року.....	41
3.2. Інструменти впровадження стратегії екологічної служби НСОУ “Пласт”.	50
3.3. Дорожня карта реалізації стратегії розвитку екологічної служби “Роззуй очі” НСОУ “Пласт”.....	53
Висновки:	56
Список літератури:.....	58
Додатки:	63

Умовні позначення:

ВОСР – Всесвітня організація скаутського руху

НСОУ «Пласт» - Національна скаутська організація України «Пласт»

УПП – улад пластових пташат (діти 2-5 років), пташата

УПН – улад пластунів новаків та пластунок новачок (діти 6-11 років), новацтво

УПЮ – улад пластунів юнаків та пластунок юначок (діти 12-17 років), юнацтво

УСП – Улад старших пластунів (дорослі 18-35 років), старші пластуни

УПС – улад пластунів сенйорів (від 35 років), сенйори

КПС – Крайова пластова старшина

КПР – Крайова пластова рада

КРК – Крайова ревізійна комісія

ВСТУП

Розвиток інститутів громадянського суспільства, які займаються розвитком молодіжного потенціалу на сьогодні є дуже актуальним і потрібним. Оскільки вкладаючись у розбудову молодіжної політики, через формальну і неформальну освіту ми можемо змінювати країну.

Одним із таких напрямків розбудови молодіжного руху є скаутський метод. В Україні скаутський метод виховання молоді презентують декілька громадських молодіжних організацій. Найбільшою скаутською організацією України є Пласт.

Під час навчання та розвитку за часту молодь в Україні зіштовхується з певними викликами, які пов'язані з громадянським, культурним, політичним та економічним життям країни. Пласт є одним із джерел, який допомагає молоді зустрічатись з викликами, та допомагає їм сформуватись як особистості, і розвинути критичні навички для свого життя.

Ми живемо в час коли досить гостро постають питання, які стосуються нашого довкілля. Ми часто чуємо про кліматичну кризу, зміни клімату і втрату біорізноманіття. Тому ці теми не варто оминати, а навпаки вони мають також входити до порядку денного всіх громадських організацій. Екологічна свідомість та екологічний менеджмент – це те що має супроводжувати наших дітей з самого дитинства. Ми відповідальні за світ довкола. Яким він буде на пряму залежить від нас.

Тому одним із викликів є розбудова екологічного напрямку в організаціях, це як і екологічна освіта для дітей та дорослих, так і екологічний менеджмент (зменшення свого впливу на довкілля). Звичайно, громадські організації не є підприємствами, які забруднюють довколишнє середовище, як заводи чи великі корпорації, але вони формують порядок денний. Ми навчаємо дітей, вчимо громадськість адвокувати певні проблеми та виклики.

Загалом вивчення інструментів стратегічного управління є важливим етапом до написання та формування стратегії розвитку як і громадської організації так і певного профільного напрямку в її середині. В даній роботі висвітлюється процес формування нового напрямку в найбільшій молодіжній організації України НСОУ «Пласт».

Мета дослідження: Дослідити значення екологічного напрямку в Пласті.

Завдання роботи:

1. Проаналізувати екологічні напрямки, програми, політики скаутських організацій та їх місце в стратегічному плануванні;
2. Розробити стратегію розвитку екологічного напрямку в НСОУ «Пласт»;
3. Розробити інструменти для впровадження стратегії розвитку екологічної служби НСОУ «Пласт»
4. Сформувані управлінські рекомендації щодо впровадження стратегії екологічного напрямку в ГО.

Об'єктом дослідження є екологічна служба «Роззуй очі» НСОУ «Пласт».

Предмет дослідження: стратегія розвитку екологічної служби НСОУ «Пласт».

Дослідження проводили наступними методами: індуктивний та дедуктивний методи, зустрічі з членами організації, інтерв'ю з 6 членами організації щодо екологічної складової в Пласті, соціологічне опитування членів організації на екологічну обізнаність.

У роботі розглянуто екологічні практики інших всесвітніх скаутських організацій. За допомогою відомих інструментів стратегічного управління та планування сформовано стратегію розвитку для екологічного напрямку великої

молодіжної організації України. Дані матеріали можуть використовуватись іншими громадськими організаціями для створення нового напрямку.

Загальний обсяг роботи складає 87 сторінку, а обсяг її основного тексту 55 сторінок відповідно. Робота містить три розділи. Перший розділ розповідає про теоретичні засади стратегічного управління та практики скаутських організацій. Другий розділ описує діяльність та аналіз екологічної служби НСОУ «Пласт». Третій розділ практична робота – стратегія розвитку екологічної служби НСОУ «Пласт» та розробка інструментів для її впровадження.

1 РОЗДІЛ

ОСНОВИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ У СКАУТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

1.1. Теоретичні основи стратегування у скаутських організаціях

Громадські об'єднання, спілки, благодійні фонди та інші типи неприбуткових організацій є одним із рушіїв розвитку країни. Оскільки саме вони перебирають частину обов'язків державних структур та творять зміни як і на національному так і на локальному рівні. У 2013 році міжнародне агентство розвитку США USAID опублікувало дослідження про неурядовий сектор в Україні. Згідно цього дослідження громадському сектору України варто більше працювати над організаційною спроможністю та адвокацією. [1]. Звернувшись до даних Єдиного реєстру установ та організацій України можна побачити список із 77286 громадських організацій, 29274 профспілок та їх об'єднань (28852), 14999 благодійних організацій (14055), 16213 об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (15018) та 1503 органів самоорганізації населення (1426) [2]. Створення нових неприбуткових організацій говорить про попит серед громади у вирішенні і реагуванні на певні проблеми. Хоча велика кількість цих організацій не розвиваються, через відсутність стратегічного мислення у їх засновників.

Роль молодіжних організацій як у світі так і в Україні є важливою, адже саме вірне виховання молоді, може дати поштовх до розбудови демократичної країни.[3,4]. Як в Україні так і закордоном одним із наймасовіших рухів є скаутський. Саме скаутський метод дає практичні навички та знання для життя.

Всі громадські організації та благодійні фонди розвиваються в умовах невизначеності. І якщо вони не мають бачення куди хочуть рухатись, тоді їх дії будуть досить хаотичні та без чіткого розуміння, що саме вони хочуть отримати на виході. Саме в таких умовах важливою складовою для розвитку стратегічне мислення. Особливістю стратегічного мислення на відміну від наукового є його

прогностичний та практичний вимір. Стратегічне мислення орієнтується на зміну дійсного стану речей, його метою є конструювання бажаного майбутнього для організації, регіону чи населеного пункту та визначення практичних засобів його досягнення [5].

Для розвитку громадської організації важливо налагодити стратегічний менеджмент. Він складається з двох понять: стратегічного управління та стратегічного планування. [6]. Сам термін « стратегічне управління» виник десь у 70- х роках в Америці у сфері економіки. І згодом його швидко почали застосовувати і в інших сферах.

Х.Віссем описував стратегічне управління, як «Стиль управління та методи комунікації, передачі інформації, прийняття рішень і планування, за допомогою яких апарат управління і лінійні керівники своєчасно приймають і конкретизують рішення, що стосуються цілей підприємницької діяльності; передбачення стратегічної орієнтації усіх працівників і організацію планів підрозділів, які відповідають за реалізацію цілей компанії» [7].

Рисунок 1.1. описує схему стратегічного управління, з якої видно, що стратегічне планування - це одна із складових цього процесу.

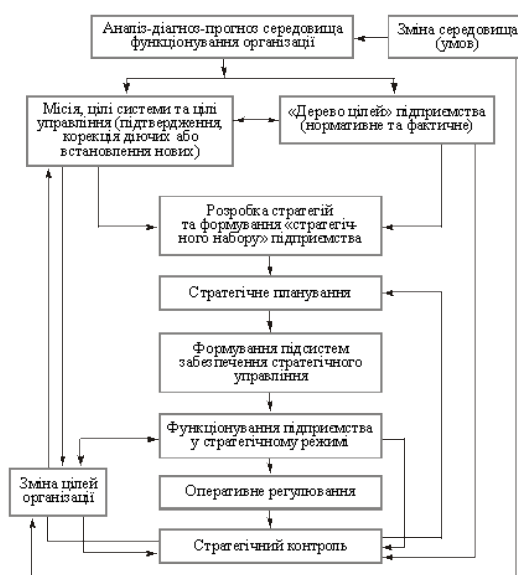

Рисунок 1.1. Схематичне зображення процесу стратегічного управління

Джерело: [8]

Стратегічне планування — це організаційно-управлінська діяльність, яка визначає пріоритети, фокусує енергію та ресурси, посилює функціональність, забезпечує те, щоб працівники та інші зацікавлені сторони працювали над досягненням спільних цілей, встановлює згоду щодо запланованих цілей/результатів, та оцінки і коригування напряму діяльності організації відповідно до зміни середовища [9, 10]. За Котлером стратегічне планування – це управлінський процес створення та підтримки стратегічної відповідності між метою і потенційними можливостями [11].

Стратегічне планування та сама стратегія дозволяють організації вирішувати ряд певних питань, таких як: затвердження та просування власної позиції (від місії та цінностей до дій, які робить організація задля втілення своєї місії та візії), систематизація отриманого досвіду (дає можливість прогнозувати на майбутнє кроки та дії організації, визначати ризики, які можуть сповільнювати або загрожувати розвитку організації), визначення якісних та кількісних показників за допомогою яких можна оцінювати роботу організації та розуміння як ми рухаємось до основної цілі, концентрація уваги, ресурсів фінансових та людських на досягнення результатів, залучення ресурсів до організації, формування коаліцій, партнерств.

В літературі зустрічаємо подібні описи процесу стратегування та самої стратегії. Структурні компоненти стратегії:

1. Загальна інформація про організацію, загальні цифри та інформація по місцю, де здійснює свої дії даний об'єкт (до прикладу кількість населення регіону, міста, країни, площі країни);
2. Аналіз стейкхолдерів. Який їх вплив на організацію;
3. SWOT- аналіз;
4. Актуальні проблеми, над вирішенням яких буде працювати стратегія;
5. Майбутнє: Місія, візія, цінності;

6. Цілі та завдання (стратегічні цілі і відповідно до них операційні завдання);

7. Очікуванні результати. Це якісні і кількісні показники сформовані під кожен стратегічну ціль;

8. Моніторинг та оцінювання. Сюди ми включаємо систему індикаторів та критеріїв оцінювання, одиниці вимірювання індикаторів, джерела отримання інформації, періодичність збору інформації, відповідальні, формати підсумкових звітів;

9. Механізм реалізації стратегії та план дій [12].

Подібний алгоритм формування стратегії також описував М. Армстронг [13 с.44].

Стратегічне управління можна описати також наступним циклом:

1. Формування цілей, визначення пріоритетів та вибір заходів для їх досягнення
2. Імплементация стратегії – план впровадження, відповідальні сторони, комунікація
3. Оцінювання результатів [14].

Стратегія – це прикладний інструмент, який є дороговказом в якому напрямку має рухатись організація. По суті це документ, в якому за допомогою попереднього аналізу чітко визначено стартову точку, визначені цінності та кінцевий пункту, куди хоче прийти організація [15]. За словами Герберта Саймона : « ...рішення або вибір... - це процес за яким обирається одна з декількох альтернатив для кожного моменту поведінки щоб бути виконаною. Сукупність таких рішень, яка визначає поведінку у певний період часу можна назвати стратегією»[16].

У стратегічному управлінні ми зустрічаємось з такими поняттями, як стратегія, місія, візія, цінності [17]. Стратегія володіє універсальністю

визначення, вибором альтернативних рішень, часовим періодом існування (довготермінові та короткотермінові стратегії).

Отже, розробка стратегії це довготривалий процес, який потребує багато ввідної інформації та системного аналізу.

Наявність стратегії розвитку організації робить її також привабливою для донорських програм і отримання певного виду фінансування. Оскільки розуміння організацією, куди вона хоче прийти, і яких результатів досягти є одним із ключових критеріїв для донорів [18].

Всі вище перераховані процеси притаманні і скаутським організаціям.

Скаутинг - це молодіжний не політичний рух, що ставить собі за мету підтримку та розвиток фізичних, розумових та духовних якостей серед молоді. Скаутинг є поширеним у світі за рахунок своєї моделі, яка не змушує навчатись молодь, а навпаки заохочує до самонавчання.

Засновником скаутського руху вважають генерала-лейтенанта британської армії Роберта Бейдана-Паула. Даний рух використовує власну модель виховання, і є представником неформальної освіти з акцентом на практичні знання та вміння, а саме: таборування, мандрівки, заняття в природі. Також однією з основних філософій скаутингу є допомога іншим. Всі свої знання про методу та рух Роберт Бейден -Паул виклав у книзі “Скаутинг для хлопців” [19].

38 мільйонів членів у 217 країнах, саме стільки налічував скаутський рух на початку 2007 року. Наразі скаутинг налічує більше 54 мільйонів осіб у всьому світі (172 організації – члени). Це скаути, які належать до двох великих скаутських об'єднань, як Всесвітня організація скаутського руху (ВОСР) та Асоціація дівчат гайд та дівчат скаутів. [20,21,22]. Роль цих організацій делегатів полягає у підтримці та розвитку скаутингу в цій країні, а також у сприянні контактам з іншими організаціями-членами та Світовою організацією. Щоб стати членом ВОСР, організації повинні отримати визнання Всесвітньої

скаутської конференції. У кожній країні може бути лише одна організація-член. У випадку, якщо в країні є більше однієї національної скаутської асоціації, утворюється нове об'єднання з метою національної координації та представлення членства у світі.

Як сказав головний скаут Біл Грілс « ... Ця стратегія визначає план, як зробити скаутинг доступним для наступного покоління. Ми хочемо розширити наше охоплення ще далі, щоб кожна молода людина у Великобританії мала можливість відчувати скаутинг. Ми відкриті для всіх, незалежно від віри, статі, орієнтація, раси або соціального походження».

Процес створення стратегії - це не швидка річ. Загалом процес створення та впровадження змін може займати роки, все залежить від масштабів та амбіцій організації. Якщо розглянути процес створення стратегії найбільшої скаутської організації світу ВОСР тривав з 1999 року по 2008. Все починається з аналізу стану справ в організації (аудиту) і йде до того, що спочатку затверджують місію та візію організації, а далі планують яким чином будуть рухатись в обраному напрямку [23].

Місія скаутингу полягає в тому, щоб сприяти вихованню молоді через систему цінностей, засновану на скаутській обіцянці та законі, допомогти побудувати кращий світ, де люди самореалізуються як особистості та відіграють конструктивну роль у суспільстві. Бачення скаутингу: Як глобальний рух, який робить реальний внесок у створення кращого світу...

- Ми бачимо, що скаутство вступає у своє друге століття як впливовий освітній рух, заснований на цінностях, зосереджений на досягненні своєї місії, залучаючи молодих людей, які працюють разом, щоб розвинути свій повний потенціал, за підтримки дорослих, які бажають і здатні виконувати їхню виховну роль.

- Ми вважаємо, що скаутство в усьому світі залучає та утримує все більше молодих людей (особливо підлітків) обох статей та вихідці з широких верств суспільства.

- Ми вважаємо скаутинг привабливим для дорослих, жінок і чоловіків, у всіх культурах – Рух, завдяки якому вони можуть зробити значний внесок у суспільство, працюючи з молоддю.

- Ми бачимо скаутинг як динамічний, інноваційний рух з достатніми ресурсами, простими структурами та демократичним прийняттям рішень, процесів, де організація, управління та комунікація ефективні на всіх рівнях [24]. По завершенню дії стратегії зазвичай організація проводить аналіз її виконання та далі будує нові плани по досягненню місії. Наразі ВОСР має розроблену стратегію на 2021-2024рр. Про виконання попередніх стратегій та досягнення цілей можна більше дізнатись на їх офіційному сайті та їх репортажах [25].

Але і інші скаутські організації на основі стратегії ВОСР формують свої локальні. Загалом якщо їх переглянути то добре простежується потреба в доступності скаутського руху у країні чи громаді і важливість масштабування їх діяльності. Оскільки, скаутинг розвиває лідерські якості та навчає дітей та молодь необхідним навичкам. Нижче в таблицях наведено приклади місій, візій та цілей скаутських організацій.

Таблиця 1.1.

Стратегія скаутів Шотландії

Візія	<p>До 2023 року ми підготуємо більше молодих людей з навичками для життя, за підтримки чудових лідерів, які проводять надихаючу програму.</p> <p>Ми будемо рости, більш інклюзивні, формуватися молодими людьми та матимемо більший вплив у наших громадах.</p>
-------	---

Завдання:	Скаутство активно залучає та підтримує молодих людей у їх особистому розвитку, надаючи їм можливість робити позитивний внесок у суспільство.
Цінності:	Ми діємо з турботою, повагою, чесністю, співпрацюємо, досліджуючи свої власні та чужі переконання.

Таблиця 1.1. продовження

Цілі		Показники
Зростання	Ми зростаємо вже більше десяти років і хочемо продовжити цю тенденцію, щоб дати навички для життя більшій кількості молодих людей по всій Шотландії.	До 2023 року ми матимемо: Ще 5000 молодих людей у віці від 6 до 25 років у скаутингу Ще 1000 керівників секцій (включаючи помічників керівників секцій) Ще 500 молодих лідерів
Інклюзивність	Скаутинг відкритий для всіх. Зараз у нас понад 7000 жінок-членів, і скаутські групи відкриваються та процвітають у нових громадах по всій Шотландії.	До 2023 року ми хочемо бачити: Скаутське членство відображає суспільство в Шотландії 200 нових розділів, особливо, але не виключно, в районах депривації, віддалених і сільських районах, а також у нових громадах.
«Youth Shared»	Молодь є серцем скаутингу. Ми підтримуємо молодих людей, щоб вони сформували свій досвід і взяли на себе керівні ролі в скаутингу.	До 2023 року ми матимемо: Молоді люди формують свій скаутський досвід: 50% груп і 75% районів і регіонів отримують нагороди, схвалені молоддю.

Вплив на спільноту	Ми хочемо надати молодим людям ще більше можливостей бути активними громадянами та мати позитивний вплив у своїх громадах.	До 2023 року ми матимемо: 50% членів молоді беруть участь у проєктах впливу на громаду 50% молодих людей отримують найвищі нагороди.
<i>Зроблено автором за [26].</i>		

Інша локальна скаутська організація - дівчата скаути із Сан Дієго запатентували наступні наміри, які описано в Таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Стратегія дівчат скаутів із Сан Дієго

Стратегія руху:	охоплюйте та обслуговуйте більше дівчат з усіх спільнот.
Стратегія Ради:	залучати та утримувати більше дівчат, дорослих та сімей різного походження та спільнот. Збільшити кількість військових та альтернативних програм, створивши чітко визначену структуру наставництва та підтримки для волонтерів.
<i>Зроблено автором за [27].</i>	

Всесвітня організація дівчат гайд та дівчат скаутів окреслили одну зі своїх стратегій наступним чином. Деталі в Табл.1.3.:

Таблиця 1.3.

Стратегія дівчат гайдів та дівчат скаутів

Місія: Дати можливість дівчатам і молодим жінкам розвинути свій	Бачення 2020: Усіх дівчат цінують і вживають заходів, щоб змінити світ.
--	--

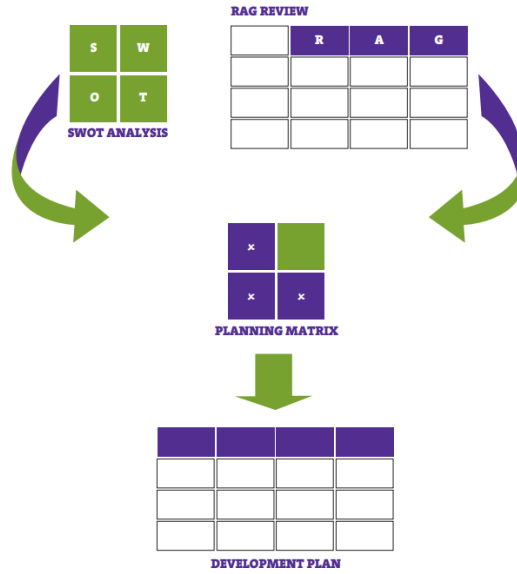

потенціал як відповідальних громадян світу.	
Цілі	Результати
<p>Ціль 1: Надати більше можливостей дівчатам і молодим жінкам рости та керувати програмами та методами, заснованими на фундаментальних принципах гайд і дівчат скаутів.</p> <p>Ціль 2: Надати дівчатам і молодим жінкам можливість бути посередниками змін у світі за допомогою програм і методів, заснованих на фундаментальних принципах гайдів і дівчат скаутів.</p>	<p>Результат 1: Збільшення та диверсифікація членства.</p> <p>Результат 2: Покращений імідж і видимість гайд і дівчат скаутів на кожному рівні.</p> <p>Результат 3: Проблеми, які впливають на дівчат і молодь, жінки.</p> <p>Результат 4: Посилення якості гайд та досвід дівчат-скаутів.</p> <p>Результат 5: Розвинений лідерський потенціал на кожному рівні</p>
<i>Зроблено автором за [28].</i>	

Всесвітня організація скаутського руху розробила окрему книжечку методичку для планування діяльності своїх філій (організацій членів ВОСР). Дана книжечка зібрала в собі всі складові стратегічного планування в організації, які описані вище, та оформлена у привабливому дизайні Рисунок 1.2. [29].

WHAT GOES INTO A DEVELOPMENT PLAN?

There are two main sources that can contribute to a development plan, one is the SWOT analysis, and the other is a RAG review of your group. Elements are taken from both, prioritised, and then some items are placed on your development plan.

Рис.1.2. Книжечка для стратегічного планування.

Джерело [29].

GROWTH AND RETENTION					
KEY	RED	AMBER	GREEN	OUR RESULTS	COMMENTS
1. Adults Leaving Membership	2 or more unplanned departures in the last 12 months	1 unplanned departures in the last 12 months	0 unplanned departures in the last 12 months		
2. Growth in Adults	Less appointed adults than this time last year	The same number of appointed adults at this time last year	More appointed adults than this time last year		
3. Growth in Young People	Less young people than this time last year	The same number of young people than this time last year	More young people than this time last year		
LEADERSHIP AND MANAGEMENT					
4. Adult Review Process	There are no reviews carried out	We only have formal reviews every 5 years (or less where appropriate)	We have formal or informal reviews every year with all appointed adults		
5. Adult Review Outcomes	If we have reviews, no outcomes are identified	Outcomes are identified but are rarely put into practice	Outcomes are clearly identified and put into practice		

© 2012 The Scout Association. Published Online by Scout24.com. Printed in the United Kingdom and Scotland by Gordon & Breach.

Рис.1.3. Книжечка для стратегічного планування.

Джерело [29].

1.2. Досвід скаутських організацій в екологічному напрямці

Природа і скаутинг тісно пов'язанні, адже велика кількість скаутських активностей відбуваються в довкіллі. Хоча скаутинг засновувався ще у 1908 році, коли поняття екології та охорони навколишнього середовища ще не набули такого розголосу та нагальності, але турбота про природу була закладна у їх філософію ще від початку.

З розвитком скаутського руху та глибшим розумінням екологічних проблем змінювались і акценти в екологічній діяльності скаутів. Скаути починають включати все більше екологічних аспектів до своїх навчальних програм, створювати спеціальні відзнаки, налагоджувати партнерство з великими екологічними організаціями та фондами. Поступово скаутський рух перейшов від поняття “охорона природи”, а саме дбати про природу, садити дерева, піклування про тварин до поняття “сталий розвиток”. Поняття “Сталий розвиток” включає в себе управління природними ресурсами у сталий спосіб, викорінення бідності і несправедливості у світі. Скаутська діяльність стала розкривати такі важливі компоненти, як зміни клімату, екологічний менеджмент, тощо .

Розглянемо коротко скаутські ековідзнаки, рис.1.4:

- Всесвітня Відзнака за Охорону Природи – World Scout Conservation Badge, 1975
- Скаутські центри досконалості з питань природи та довкілля – The Scout Centres of Excellence for Nature and Environment (SCENES), 1990 [30]
- Всесвітня Екологічна Програма Скаутів – The World Scout Environment Programme 2008 [31]
- Всесвітня Екологічна Відзнака Скаутів – World Scout Environment Award 2011 [32]

- Скаути для Цілей Сталого Розвитку – Scouts for SDGs (Премія миру)[33].
- Плем'я Землі – Earth Tribe, 2020 [34].

Рисунок 1.4. Зображення скаутських ековідзнак

Джерело: [30, 31, 32, 33,34]

Одним із цікавих і вдалих підходів до реалізації екологічної програми у скаутів є Скаутські центри досконалості з питань природи та довкілля – The Scout Centres of Excellence for Nature and Environment (SCENES). Центри даного типу розташовані в природі, вони займаються екологічною освітою та впроваджують екоменджмент. Вимоги до екоцентрів [35]:

1. мають якісне управління;
2. мають екологічну політику, що:
  - a) включає принципи та цілі екоосвіти у скаутингу;
  - b) захищає екологічно-вразливі території центру;
  - c) вимірює та діє для зменшення екологічного сліду центру.
3. постійно покращують показники через само- та взаємо-оцінку;
4. встановлюють зв'язки із місцевими екоорганізаціями та проектами.

Також скаутський Handbook, який розроблений саме для членів скаутських організацій, і є своєрідною «скаутською Біблією» з усіма

підказками та правилами, включає в себе природознавчі розділи (тваринний та рослинний світ, а також розділ «не залишаємо слідів»), який розкриває питання поводження людини на природі [36]. Дані посібники вдосконалюють та видають досить часто. Перший посібник датується 1910 роком, останній 2019 [37].

1.3. Роль екологічного напрямку у стратегічному плануванні скаутських організацій (як екологія вплетена в стратегічні цілі)

Якщо розглядати стратегію розвитку найбільшої скаутської організації світу ВОСР ми побачимо, що в своїй стратегії вони не говорять лише про екологічні аспекти, а навпаки розглядають це глобально. Вони використовують термін сталий розвиток, і їх цілі передбачають або фокусуються над 17 цілями сталого розвитку ПРООН [38].

Основні документи, які регламентують втілення та впровадження екологічних складових та практик є політики та оновлення скаутської програми. Політика - це система принципів, що застосовується для керування рішеннями задля досягання певних визначених результатів. Політика - це заява про наміри стосовно певних питань. Вона може бути подана у вигляді протоколу чи іншого виду документу [39]. Зазвичай політику приймає керівний орган в організації задля ефективнішого управління в середині організації та для реалізації цілей.

Через екологічну політику громадська організація чи підприємство виражають свої наміри та змінюють свої підходи враховуючи екологічні чинники. Зазвичай ці чинники стосуються: забруднення води та повітря, поводження з відходами, управління екосистемами, захист природних ресурсів, збереження біорізноманіття та інше.

Наразі не так багато організацій мають екологічні політики. Дані документи допомагають описати наміри і цілі. Дівчата бойскаути заявили про свій намір “ Ми визнаємо, що боротьба зі змінами клімату має бути нашим пріоритетом”. У фокус своєї політики вони обрали 4 цілі сталого розвитку, а саме: зміни клімату, якісна освіта, відповідальне споживання, чиста енергетика”. Також по кожній з них встановили вимірюванні цілі, які відображені на рисунку 1.5. До прикладу, 100% відновлювальної енергії для приміщень до 2026 року. Також переглянули свої діючі проєкти та додали до

них нові задля досягнення цілей. Як приклад, зменшити кількість відходів від упаковки печива. [40]

Organizational Sustainability Strategy & Future Visions

GOAL 13: CLIMATE ACTION IN GOVERNANCE

Our vision for prioritizing climate action includes:

- GSUSA governance evaluates environmental impact in all decision-making and performance evaluations
- GS councils prioritize environmental sustainability and engage in ongoing conversation with GSUSA about environmental sustainability, with a focus on education and resilience efforts
- GSUSA systematically consults Girl Scouts themselves on environmental sustainability issues
- GSUSA achieves science-based targets (SBT) to align with the Paris Agreement

GOAL 4: QUALITY EDUCATION

Our vision for providing a quality education to our girls encompasses four main points:

- Programming provides age-appropriate holistic environmental justice education and knowledge of nearby Native American tribes
- Programming provides girls with information on what the different recycling numbers mean and how to find out what's recyclable in their local area
- GSUSA implements at least 1–2 National Service Projects related to environmental sustainability/climate change annually
- GSUSA provides 3 Sustainability Gold Award Scholarships annually by 2023

GOAL 12: RESPONSIBLE CONSUMPTION & PRODUCTION

Our vision for shifting towards more responsible consumption and production encompasses both packaging and procurement. Targets include:

- Packaging for cookies and merchandise uses more post-consumer recycled content and achieves 100% recyclability
- Girl Scout Cookie boxes have a QR code that takes the user to a website with local recycling information
- All GSUSA vendors have set sustainability goals (by 2024) that align with GSUSA science-based targets and are working to achieve them by 2030
- All Girl Scout Cookies use sustainable palm oil and reach 100% renewable energy, and 1–2 cookies are Rainforest Alliance certified by 2030

GOAL 7: AFFORDABLE & CLEAN ENERGY

Our vision for providing affordable and clean energy is threefold and includes:

- 100% renewable electricity at the distribution center, Edith Macy, and Savannah sites by 2026
- Maximal energy efficiency at the distribution center & Edith Macy
- All employee travel (air + train) is net carbon-neutral

Рисунок 1.5. Пріоритети екологічної політики дівчат бойскаутів

Джерело [40]

Скаути Австралії задекларували свої наміри, як: “Ми визнаємо, що через свої навчальні програми ми можемо підтримувати сталий розвиток”. Поставили собі за ціль : “ до 2025 року скаути Австралії впровадять дії для сталого розвитку, і почнуть більш позитивно впливати на довкілля”. Розробили 9 результатів, які бажають досягти (наприклад, будівлі, які використовують ефективно воду та електроенергію). Також вони погодили для себе засадничі принципи та план дій [41]. Це все можна відстежити на рисунку 1.6.

Our Sustainability Vision and Outcomes

By 2025, Scouts Australia will have embedded action for sustainable development, with accepted practices in place to improve inclusion in scouting programs, move to more positive environmental impacts, and provide leadership as an organisation that embraces the diversity of our society.

Through this Strategy and Action Plan, we aim to deliver the following outcomes:

- **Economic status is no barrier to participation**
- **We have active programs that encourage good health and wellbeing**
- **Our method and program delivers quality non-formal education**
- **All parts of scouting ensure gender equity, with members at all levels reflecting our diverse communities**
- **Our facilities have a net positive impact on waterways, maximise their water efficiency and improve energy efficiency**
- **Our activity pursuits in the outdoors and related natural environments adopt a minimal impact approach**
- **We are an employer of choice**
- **Youth Members increase their passion for and knowledge of STEM¹**
- **Scouting is recognised for its leading approach to diversity and inclusion**

Рисунок 1.6. Пріоритети політики скаутів Австралії

Джерело [41]

2 РОЗДІЛ

ПОЗИЦІОНУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО НАПРЯМКУ В СТРАТЕГІЧНОМУ ПЛАНУВАННІ НСОУ " ПЛАСТ"

2.1. Особливості стратегічного планування в НСОУ " Пласт"

Пласт - це національна скаутська організація України. Яка була заснована ще в 1911 році у Львові. Метою Пласту, є всебічне патріотичне виховання та самовиховання української молоді на свідомих і відповідальних громадян як місцевої так і світової спільноти на засадах християнської моралі. Дана молодіжна організація є позаполітичною та позакофесійною [42].

Наразі Пластова організація є у всіх обласних центрах та об'єднується мережею з 153 осередків по всій Україні [43].

Відповідно виховна пластова програма розроблена для трьох вікових груп (уладів): пташата 2-5 років, новацтво 6-11 років, юнацтво 12-17 років. Кожна програма складається з таких елементів як проба (основні компетенції, які має знати дитина у певному віці), вмілості (навички, яким повинна навчитись дитина) та історичні ігрові комплекси. Яким чином діти засвоюють інформацію і пластову програму? Діти працюють у малих групах зі своїм ментором (виховником), який за допомогою різних форм роботи з дітьми подає пластову програму. Існують такі форми роботи з дітьми у Пласті: сходини (щотижневі заняття), мандрівки, вогник, акція (захід), табір .

В результаті пластової програми молодь стає:

- всебічно розвиненими особистостями з набором відповідних компетентностей і сформованим характером;
- свідомими, відповідальними і повновартісними громадянами місцевої, національної та світової спільноти, провідниками суспільства.

Освітня програма визначає наступні сфери особистісного росту і ґрунтується на 8 методах Пласту [44]: фізичний розвиток, інтелектуальний

розвиток, емоційний розвиток, соціальний розвиток і духовний розвиток, разом усі ці сфери допомагають розвитку характеру особистості. Освітня програма також включає набір компетентностей, які підсилюють різні сфери особистісного розвитку.

- Фізичний розвиток – це здатність дбати про своє тіло, вести активний та здоровий спосіб життя;
- Інтелектуальний розвиток – вміти критично мислити та аналізувати, займатися самоосвітою, створювати інновації;
- Емоційний розвиток – вміти ідентифікувати/розрізняти та коректно виявляти свої емоції, поважати емоції інших, вміти підтримувати життєрадісність в собі і інших;
- Соціальний розвиток – здатність комунікувати, співпрацювати з іншими людьми, приймати та поважати думку оточуючих, вести за собою, ставати рушієм змін у своїй громаді, підтримувати потребуєчих;
- Духовний розвиток — мати сформовані ціннісні орієнтири та моральні принципи на основі християнських засад, дотримуватись їх в житті, здатність до самопізнання, постійного духовного самовдосконалення.
- Розвиток характеру - це інтегральний, наскрізний процес під час формування особистості, який впливає із перелічених п'яти сфер. Як і будь-який розвиток, являє собою процеси виникнення змін (незворотні, спрямований і закономірні), які призводять до появи якісних, структурних і кількісних перетворень його рис і особливостей прояву. В Пласті розвиток характеру відбувається на основі Пластового закону - 14 рис, які варто в собі плекати.
- Якщо розглянути детальніше пластову програму, то можна побачити, що в пластовому законі закладені точки, які стосуються екологічної свідомості: сумлінний, точний, ощадний, братерський

доброзичливий, корисний, пильний, дбає про своє здоров'я, любить красу і дбає про неї.

Стратегічне планування в організації відбувається на крайовому (всеукраїнському рівні). За стратегічне планування відповідають такі органи, як Крайова пластова старшина, Крайова пластова рада, Крайова ревізійна комісія, члени крайових булав УПН, УПЮ, УСП, УПС та всі бажаючі дійсні члени організації. Для створення самої стратегії створюється окрема стратегічна комісія (в яку входять люди з вище перелічених органів). Окремо створюється візійна комісія, яка складається як і з пластунів керівних органів, так і залучених експертів ззовні (члени опікунської ради Пласту), які пропонують своє бачення розвитку організації на певний період і при певних зовнішніх та соціальних обставинах та викликах.

Розробка стратегії та її обговорення відбувається в декілька етапів, від онлайн презентації всьому членству до локальних обговореннях в усіх філіях НСОУ «Пласт» в Україні. Це близько 153 осередків. Далі отриманий зворотній зв'язок отримує стратегічна комісія, яка вносить фінальні пропозиції і дана стратегія затверджується на Крайовому пластовому з'їзді, який відбувається раз в три роки. Остання стратегія розроблена пластунами була затверджена на з'їзді 2018 року. Стратегія розроблена до 2030 року.

Що ж відбувається далі? Після затвердження стратегії – а це важливий документ для розвитку організації, керівні органи розробляють на основі стратегічних цілей операційний план, яким чином і хто буде робити певні кроки задля втілення визначеної візії. Кожна ціль має свої кількісні та якісні індикатори. Щороку крайовий провід (до якого входять КПр, КПС, КРК, Булави УПП, УПН, УПЮ, УСП, УПС) збираються разом на спільні зустрічі де переглядають виконання операційного плану та відповідно затверджують план діяльності керівних органів на наступний рік.

За процесом втілення стратегії організації стежить КПС та КПр. План діяльності виконавчого органу КПСу формується на основі стратегічного плану

та операційних цілей. КПС звітує про виконання цих планів один раз на квартал перед членами організації та іншими членами крайового проводу.

Кожен осередок НСОУ «Пласт», тобто філія Пласту має мати також свою стратегію розвитку, написану на основі загальної стратегії та план по її впровадженню. Внутрішньо в організації є поділ осередків за рівнями розвитку. Є три рівні розвитку осередків Пласту, згідно з організаційною політикою Пласту стратегії розвитку мають лише осередки (філії) 1-го та 2-го рівнів розвитку. Округа (орган, який керує розвитком певної області) має мати свою окрему стратегію.

Для членів організації, які керують осередками на місцях, щороку централізовано відбувається навчання в рамках Школи організаційного розвитку. Саме тут є передбачений блок зі стратегічного управління міською філією та обласною.

2.2. Форми реалізації екологічної складової в НСОУ "Пласт"

Екологічна складова в Пласті реалізується за допомогою пластової програми, яка представлена у формі проб та вмілостей та окремо екологічного менеджменту, який представлений у формі політик, положень, рекомендацій та напрямних до введення певної діяльності.

У НСОУ «Пласт» є три виховні категорії: Улад пластових пташат (УПП, діти 2-5 років), Улад пластунів новаків та пластунок новачок (УПН, діти 6-11 років), Улад пластунів юнаків та пластунок юначок (УПЮ, діти 12-17 років). Дані вікові категорії, їх ще називають уладами мають свою програму в якій є певні елементи екологічного спрямування. В додатках детально можна ознайомитись з екологічними програмами.

В загальному програма УПП передбачає три вмілості екологічної тематики: Садівник/ця, Фермер, Лісник.

Новацька програма передбачає блок Довкілля в пробі (пластова навчальна програма) та 21 вмілість природничого типу і 6 вмілостей, які мають екологічну складову з дотичних галузей (життєва зарадність, ерудиція).

Програма УПЮ має 9 вмілостей екологічної тематики, такі як еколог1, еколог 2, еколог 3, огородництво 2, Природознавство 1, природознавство 2, природознавство 3, приятель тварин 1, табірництво 1. Але в самій пробі відсутні екологічні точки. Що на мою думку є недоліком юнацької програми і потребує доопрацювання.

Слід зазначити, що наявні елементи не розкривають у повному обсязі теми «зміни клімату» та «поводження з відходами». Дані теми варту додати до програм всіх уладів.

Яким чином втілюється екологічна програма в НСОУ «Пласт». Вона втілюється за допомогою таких форм занять, як:

- Сходини (щотижневі заняття з дітьми);

- Мандрівки;
- Табір (8-14-ти денні виїзди на природу в наметах або будиночках);
- Заходи, акції, вишколи.

Станом на зараз в НСОУ «Пласт» є 2 всеукраїнські табори:

- Табір для дітей 6-11 років, науково-екологічний табір «Академія допитливого Вовчика»;
- Табір для дітей 14-16 років, вишкільно-екологічний табір «Вовча школа».

Наразі відсутні жодні вишколи для дітей 12-17 років, де б вони могли здати екологічну вмілість.

Також, одна із форм реалізації екологічної складової в організації є налагодження екологічного менеджменту. Але даний процес не регламентувався ніякими документами.

Тому для кращої реалізації та впровадження екологічної складової в програмі НСОУ «Пласт» було створено екологічну службу Пласту «Роззуй очі» [45]. Одним із завданням якої є налагодження екоменеджменту в організації.

2.3. Аналіз екологічної служби “Роззуй очі” НСОУ " Пласт"

Діяльність служб у Пласті керуються рішенням крайової пластової ради № 25-2020 від 08.10.2020.

В даному документі описано що таке служба в Пласті, яка її мета та завдання і відповідно базова інформація про службу.

Екологічна служба Пласту діє вже неофіційно 4 роки. Пластові служби — це об’єднання пластунів за професійною ознакою у межах Пласту на принципах самоорганізації та волонтерства.

Завданням Пластових служб є надання рекомендацій у професійній сфері у межах якої створено Пластова служба для реалізації стратегії та завдань Пласту. Рекомендації стають обов’язковими до виконання членам Пласту після їх затвердження рішенням КПП.

Для того щоб краще зрозуміти на якому етапі розвитку знаходиться екологічна служба Пласту для початку варто провести ряд досліджень. Першим таким аналізом був SWOT – аналіз, який дає можливість зрозуміти сильні та слабкі сторони організації та можливості для її розвитку, а також прорахувати ризики, які можливі про її роботі. Дані з цього аналізу наведено у Таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

SWOT – аналіз

Сильні	Слабкі
--------	--------

<ul style="list-style-type: none"> • маємо експертну раду • маємо початкову команду • маємо спільні цінності • розробленні методичні матеріали (пластова програма) • бренд Пласту • членство • лояльність керівних органів • пластових приятелів, експертів в екології • фінансову підтримку від головного офісу • маємо напрацювання як зробити таборування екологічнішим • маємо пластові екозаходи • маємо політику зелених пластових домівок 	<ul style="list-style-type: none"> • не зіграна команда • відсутність кінцевого бачення роботи служби • не налагоджена робота служби • великі очікування від керівних органів • низька впізнаваність серед пластунів • не визначено чіткі послуги, які має надавати служба • відсутня системність роботи • розсенхрованість через складну організаційну структуру • немає притоку нових компетентних членів • відсутність внутрішнього бренду
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> • фінансова підтримка (гранти) • популярна тематика у світі • підтримка від інших ГО 	<ul style="list-style-type: none"> • зміна політичної ситуації • не розуміння, не сприйняття членів організації у потрібності еконапрямку
<i>Розробка автора</i>	

З даного аналізу можна зробити наступні висновки:

- екологічна служба НСОУ «Пласт» не має чітких і готових кінцевих продуктів чи послуг.
- Команді екологічної служби не вистачає експертності та ефективного менеджменту.

Проведено також аналіз, якими компетенція ми та навичками володіють члени екологічної служби пласту. Як і вузько спеціалізованими так і загальноуправланськими. Даний аналіз дає змогу зрозуміти, які навички ще слід розвинути у персоналу та як налаштувати внутрішню систему навчання. Деталі цього аналізу наведено в Таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Портфель компетенцій:

Спеціалізаційні	<ul style="list-style-type: none"> • вміємо працювати з дітьми та молоддю • вміємо працювати з волонтерами • маємо знання у галузі екології, хімії, аналітиці та комунікаціях
Управлінські	<ul style="list-style-type: none"> · уважність · наполегливість · само витримка · самостійність (лише у керівника)
Персональні	<ul style="list-style-type: none"> • пряmolінійність • підтримка • багатофункціональність • комунікабельність • вміння розробляти нові ідеї, проекти, матеріали • генерування ідей
<i>Розробка автора</i>	

Висновки з аналізу: потрібно підвищувати управлінські компетентності команди, це означає зробити її більш професійною. Також вартує вдосконалювати і розширювати професійні навички у сфері екології, поводження з відходами, екологічного менеджменту та екоосвіти.

Наступний аналіз представлений в табл.2.3. дає змогу проаналізувати, які саме продукти розробляє для своєї цільової аудиторії екологічна служба НСОУ «Пласт». Цей аналіз дає змогу зрозуміти чи ми дійсно підібрали вірні продукти для наших клієнтів та які акценти робити при їх «продажі».

Таблиця 2.3.

Портфель продуктів

Наші продукти (що ми продаємо?)	Що купують наші клієнти?
навчальна екопрограма для дітей 2-5,6-11,12-18	<ul style="list-style-type: none"> • матеріал для розвитку дітей • цікаву гру
навчальна програма для волонтерів 18+ (вишколи)	<ul style="list-style-type: none"> • тусовку однодумців • цікавий, наповнений тренінг
консультації для осередків	<ul style="list-style-type: none"> • допомогу при впровадженні екологічних політик • підтримку
рекомендації по зелених станицях, заходах та таборах	<ul style="list-style-type: none"> • перевірену екомодель • напруг та головний біль • частину організаційної роботи • відчуття причетності • внесок у майбутнє • нова гра • нові правила для старої гри • звичка • свідомість • досвід • відповідальність
<i>Розробка автора</i>	

Аналіз, який представлений в таблиці 2.4. дає змогу чітко зрозуміти наш внутрішній та зовнішній ринок; які складнощі можуть виникнути при просуванні наших продуктів та комунікацією з цільовою аудиторією; яким чином ми можемо себе підсилити; і хто наші конкуренти.

Таблиця 2.4.

Діамант Портера

Клієнти	Пластуни 2+ років, не пластуни
Конкуренти	<ul style="list-style-type: none"> · інші пластові спеціалізації (вело, летунське, морське пластування); · приватні заклади еко; · екогуртки при позашкіль
Замінники	Інші гуртки (танці, співи); погані компанії, комп'ютерні ігри, гаджети, соціальні мережі
Постачальники	<p>Пластуни, які мають експертність у сфері екології</p> <p>Приятелі Пласту, які експертні у сфері екології</p> <p>Інші профільні ГО (Екодія, 350.org, Zero Waste, WWF, Світ Просвіт), Викладачі університетів.</p>
Вхідні бар'єри	<p>не популярність серед пластунів</p> <p>не експертність членів служби</p> <p>Погодження змін до пластової програми стосовно екоскладової</p>
<i>Розробка автора</i>	

Висновки з аналізу: за допомогою партнерства та співпраці з іншими профільними екологічними організаціями можна підсилити екологічну складову в програмах та втілити спільно екологічні проекти.

Для кращого розуміння стану справ екологічного пластування ми провели два опитування, які змогли показати думки та обізнаність пластунів стосовно екокомпоненти в пластових програмах та стосовно діяльності служби.

Дане опитування дасть нам можливість зрозуміти, які знання та уявлення, переконання мають дорослі волонтери в Пласті. Адже, саме вони стають інструкторами для дітей та виховують їх. Нам важливо зрозуміти, що для них є екологічне пластування.

Методологія опитування:

Опитування проводили з жовтня по грудень 2020 року. З 5 по 20 листопада відбувався «польовий етап». Дане опитування проводили методом онлайн-анкетування. Респонденти отримували опитник через свої особисті електронні адреси. Коефіцієнт заповнення анкет (response rate) - 35%. Це середній показник при онлайн-опитуваннях. Вибірка вважається репрезентативною відповідно до дійсних членів та прихильників Пласту віком від 18 років. Статистична похибка вибірки (з імовірністю 0.95 і без врахування дизайн-ефекту) не перевищує 5%. За типом побудови вибірка є рандомізованою.

Всього участь в опитуванні взяло 319 респондентів.

Потенційні обмеження методології:

- Первинна база контактів: може бути неповною та містити застарілі дані
- Обмежений доступ до дослідження респондентам, що не користуються електронними скриньками
- Онлайн-анкетування передбачає реакцію найбільш вмотивованих респондентів, що бажають висловитися з того чи іншого приводу.

Розроблені питання можна переглянути в додатку 2.5. Загалом питання стосувались розуміння певних екологічних термінів та практик.

Результати опитування:

55 відсотків опитаних не знають про діяльність екологічної служби Пласту. 19 відсотків активно слідкують за діяльністю служби. 74% було б цікаво довідатись більше про службу та її діяльність.

До топ 5 тем, які цікаві членам організації увійшли:

1. ідеї для екологічних занять з УПП, УПН, УПЮ;
2. як обирати екологічно-нейтральні товари, щоб вони не шкодили довкіллю
3. як розмовляти про екологію з УПП, УПН, УПЮ;
4. як поводитись з відходами на таборі/мандрівці
5. як продукувати менше відходів

До найзручніших джерел для комунікації та отримання актуальної і цікавої інформації увійшли: відео матеріали, тексти/пости/блоги, методичні напрацювання, вебінари/онлайн гутірки/дискусії, візуальні матеріали (буклети, банери, інфографіки).

Що думають про екологічне пластування пластуни:

- Переважна більшість опитаних вважають, що це поняття так чи інакше стосується збереження природи/екології, її захист, пластування з мінімальними негативними наслідками для природи, в першу чергу, але не тільки – що стосується таборування
- Це те, що стосується як пластування, так і повсякденного життя пластунів, що це спосіб життя
- Це поняття охоплює навчання та просвітницькі заходи (вишколи, акції тощо) серед пластунів та формування екологічної свідомості у пластунів, в першу чергу, дітей та юнацтва, але також старшопластунів та просто дійсних членів організації.

- Що це просвітницька діяльність поза межами пласту з метою пропагування екологічного стилю життя;
- Незначна кількість опитаних мають доволі вузьке розуміння цього терміну - що це стосується суто сортування відходів або усвідомленого споживання.

На рисунку 2.1 наведено 5 екопрактик, яких найбільше дотримуються пластуни

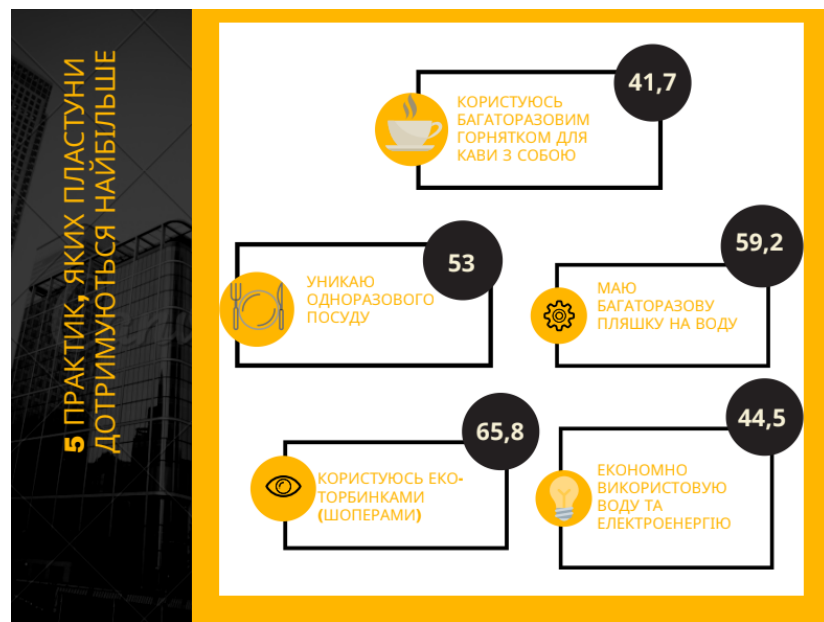

Рисунок 2.1. 5 екопрактик, який дотримуються пластуни.

Розроблено автором

Більшість пластунів знають і застосовують екологічні практики. Є значний відсоток тих, що не практикують, але вважають це важливим. Тому можна для таких пластунів знайти інструменти, яким чином їх перевести в практикуючих екопрактиків. Таблиця 2.5. (розроблена автором) ілюструє дану ситуацію.

Таблиця 2.5

Екологічні практики членів НСОУ «Пласт»

ЕКОЛОГІЧНІ ПРАКТИКИ	Більшість пластунів знають і застосовують екологічні практики. Є значний відсоток тих, що не практикують, але вважають це важливим. Тому можна для таких пластунів знайти інструменти, яким чином їх перевести в практикуючих екопрактики.			
	<i>Не дотримуюсь, але вважаю це важливим</i>	<i>Частково дотримуюсь</i>	<i>Майже завжди дотримуюсь</i>	<i>Не дотримуюсь, бо не знаю про цю практику</i>
Проводжу екоутірки/ майстерки в Пласті	43,9	27,9	13,8	7,8
Організую екоакції/ табори в Пласті	60,5	18,8	4,4	8,5
Організую екозаходи поза Пластом	57,4	16,6	11,3	6,9
Відвідую екозаходи	32,9	38,2	14,7	5,3
Слідкую за новинами у сфері екології	20,4	43,6	23,8	4,1
Слідкую за новинами у сфері екології	42	18,8	24,1	6

Індивідуальні екопрактики пластунів ілюструє рисунок 2.2. Тут можна відслідкувати, який відсоток опитаних дотримується певної екологічної практики.

Рисунок 2.2. Індивідуальні екопрактики пластунів. Розробка автора.

Також для оцінки екологічного менеджменту в організації провели додаткове опитування комендантів таборів. За таборовий сезон (літо) пластуни проводять близько 170 таборів різного рівня.

В опитуванні взяло участь 53 коменданти (головний організатор табору).

53% опитаних включають в програму табору, гутірки з екологічного пластування.

Якщо перейти до практичного екоменджменту, то 37% відсотків в часі табору використовують фосфатні миючі засоби, в той час як 53 відсотки надають перевагу екологічним засобам, або піску, соді та гірчиці.

64% опитаних сортують відходи на таборі та вивозять їх. 75% компостують органічні відходи. Тут великий відсоток за рахунок більшої кількості юнацьких таборів, які відбуваються у польових умовах.

55% опитаних проводять екологічні майстерки на таборі використовуючи при цьому вже вживанні матеріали.

Дані два опитування лягли в основу роботи над стратегією розвитку екологічної служби та написання екологічної політики.

3 РОЗДІЛ

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ПЛАСТУ «РОЗЗУЙ ОЧІ»

3.1. Стратегічні цілі та завдання екологічної служби “Роззуй очі” до 2030 року

Для того щоб зрозуміти якою хоче бути екологічна служба НСОУ «Пласт» слід викристалізувати продукт, який ми хочемо випускати. Для цього екологічна служба описала свого вихованця в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Портрет вихованця Пласту, який пройшов екологічну програму

Кого ми виховуємо:		
<i>Використовує побутові екологічні практики:</i>	<i>Поводження на природі:</i>	<i>Загальні знання:</i>
<ul style="list-style-type: none"> - користується екоторбою - багаторазовий посуд - надає перевагу громадському (електро) транспорту та велосипеду(самокат) - раціонально використовує природні ресурси 	<ul style="list-style-type: none"> - використовувати дозволені види дерев для табірництва - знає як і де розпалювати багаття - мінімізувати використання пластику (відмовитись від одноразового) - знає, правила поведінки в парках, заповідниках 	<ul style="list-style-type: none"> - Екологічний слід, вуглецевий слід, глобальні екологічні проблеми, зміни клімату, екологічний борг, година землі, день землі, екологічна катастрофа, - Приєднується до всесвітніх екоакцій, знає що таке сталий розвиток, енергоефективність та відновлювані джерела

(крани з водою, вимкнене світло) - практикує сортування відходів (декілька видів), небезпечні відходи - не продукує відходи -вміє компостувати відходи	- не шкодить тваринному та рослинному світу (знає про сезон тиші) -мінімальні знання про червонокнижні види -використовує екологічні миючі засоби	енергії. -знає про небезпечний вплив людини на довкілля - знає принципи 5С
<i>Розроблено автором.</i>		

Для екологічної служби НСОУ «Пласт» перемогою буде, якщо у свідомість пластуна буде закладено екологічний спосіб мислення. А для світу це може дати більший вихід - люди оберігають навколишнє середовище, не шкодять йому та навчають інших, як це втілювати.

Оскільки Екологічна служба – це лише одна із структур НСОУ «Пласт», то відповідно місія не змінюється.

Місія: Творимо успішну Україну через спроможних пластунів.

Успішна Україна це – досягнення і збереження безпеки та перехід у сталий розвиток.

Спроможні пластуни: свідомі, відповідальні і повновартісні громадяни, в природі яких зафіксована синергія результативності, життєрадісності та служіння: результативність – досягнення цілей; життєрадісність – чар пластування; служіння – суспільна користь [46].

Цінності: Любить природу та дбає про неї, свідомо ставиться до споживання ресурсів, толерантний до себе та оточення, 3 головні обов'язки пластуна та пластовий закон, мета Пласту.

Екологічне пластування є у третій стратегічній цілі Пласту - III. Виховництво. Пласт через свій ціннісний підхід та методу забезпечує набуття компетентностей, необхідних для досягнення результатів та творення якісних змін на рівні краю чи громади [46].

Ключовим показником ефективності даної стратегічної цілі є запроваджена екологічна культура в організації через розробку та впровадження екологічної політики, політики зеленого офісу та екологічних рекомендацій щодо проведення заходів, мандрівок, таборів.

Згідно загальної стратегічної цілі, індикатора та проведеного аналізу в розділі 2 екологічна служба Пласту почала розробляти стратегію розвитку. І випрацювала наступну візію та цілі.

Візія до 2030 року: Сформовано екологічне мислення та впроваджено екологічні практики серед всіх членів організації.

Візія: до 2023 року: програми з екологічного пластування доступні кожному пластуна.

Стратегічні цілі:

1. Екологічна служба Пласту «Роззуй очі» є організаційно спроможною структурою Пласту.
2. Виховницька діяльність Пласту має поглиблену екологічну складову
3. Пласт зменшує свій екологічний слід
4. Пласт активно поширює екологічні цінності та підтримує позитивні зрушення в суспільстві.

Реалізація першої стратегічної цілі, а саме: «Екологічна служба Пласту «Роззуй очі» є організаційно спроможною структурою НСОУ «Пласт» сприятиме якісному зростанню організації. Члени організації матимуть підказки, яким чином взаємодіяти між собою та іншими структурами Пласту, що налагодить ефективну роботу команди і допоможе якісно розвивати екологічний напрямок. Також ця ціль допоможе вибудувати організаційну культуру в середині служби та дозволить працювати як один злагоджений механізм.

Прописані політики та обов'язки членів служби дадуть змогу якісно взаємодіяти в команді, чітко розуміти межі відповідальності та легко залучати та інтегрувати нових членів команди Таблиця 3.2.

Таблиця 3.2.

Стратегічні цілі та завдання

Ціль	Завдання
<p>Екологічна служба Пласту «Роззуй очі» є організаційно спроможною структурою НСОУ «Пласт»</p> <p>Деталі: Розроблено і затверджено внутрішнє положення про службу, затверджена структура та взаємодія в середині служби та між керівними органами.</p>	<p>2023</p> <p>Розроблено і затверджено положення про екологічну службу Пласту</p> <p>Розроблена внутрішня структура, відділи та визначенні відповідальні, прописані посадові обов'язки.</p> <p>Розписати взаємодію з крайовим проводом.</p> <p>Розробити та впровадити комунікаційний план</p>

	<p>2025</p> <p>Впровадити командне навчання</p> <p>Створити локальні референтури екологічного пластування (діють в межах осередку)</p>
<p>Виховницька діяльність Пласту має поглиблену екологічну складову</p> <p>Деталі:</p> <p>Пластові виховними пройшли навчання із екологічного пластування та включили екологічні вміння, проби і соціальні проекти до своїх програм</p>	<p>2023</p> <p>Проаналізувати пластову навчальну програму.</p> <p>Оновити програму УПП, УПН</p> <p>Розробити методичні матеріали для УПП та УПН</p> <p>Провести 4 екологічних вишколи для УПЮ.</p> <p>Розробити екогутірки для вишколів виховників</p> <p>Оновити інформацію на профільному сайті Пластова банку</p> <p>Розробити екологічні розділи для пластового довідника</p>
	<p>2025</p> <p>Оновити програму УПЮ.</p> <p>Розробити навчальну екопрограму для 3 проб.</p>

<p>Пласт зменшує свій екологічний слід</p> <p>Деталі:</p> <p>Активності Пласту відбувається відповідно до затверджених екологічних політик</p> <p>i. Політика Зеленого офісу / Зеленої пластової домівки</p> <p>ii. Положення Екологічного проведення заходів, мандрівок і таборів</p> <p>iii. Положення Зелених закупівель</p>	<p>2023</p> <p>Розроблена та затверджена екологічна політика Пласту</p> <p>Розроблена система оцінки та моніторингу екологічності заходів.</p> <p>Проведено цикл тренінгів для цільових аудиторій: пластові адміністратори, домівкарі, коменданти пластових заходів, інструктори з екологічного пластування, крайової ревізійної комісії.</p>
<p>Пласт активно поширює екологічні цінності та підтримує позитивні зрушення в суспільстві</p> <p>Деталі:</p> <p>Щороку з ініціативи</p>	<p>2023</p> <p>Заключити співпрацю з 3 профільними організаціями чи структурами</p> <p>Провести екозахід всеукраїнського рівня рівня</p> <p>Розроблено план концепція спільних публічних заходів з іншими ГО</p>

Пласту проводиться мінімум одна публічна екологічна акція національного масштабу за можливості у співпраці із визнаною екологічною організацією	2025 Розпочата робота над створенням пластового екологічного центру
<i>Розроблено автором</i>	

Реалізація другої цілі – «Виховницька діяльність Пласту має поглиблену екологічну складову», що допоможе дотриматись високих стандартів скаутської методики, і вдосконалити наявну пластову програму. Оновлення навчальної програми, а саме таких елементів, як проби та вміння і розробці цікавих занять для дітей всіх вікових груп в НСОУ «Пласт» сприятиме якісному розвитку організації.

Також організація дійшла висновку, що розробка і проведення нових вишкільних сприятиме кращому засвоюванню отриманих знань, і допоможе тримати на одному рівні вишкільну систему для всіх пластунів з різних куточків України.

Втілення третьої цілі – «Пласт зменшує свій екологічний слід», сприятиме впровадженню екологічного менеджменту в організації та підсилить другу стратегічну ціль. Адже, діти будуть бачити приклад інших членів організації – виховників, інструкторів, організаторів пластових акцій, адміністраторів осередків (філій НСОУ «Пласт») та зможуть своєю діяльністю не шкодити довкіллю.

Для втілення цієї цілі необхідна розробка основних документів, які допоможуть встановити правила гри. Це такі документи, як: екологічна політика (декларація та цілі), політика зелених пластових домівок, положення

про заходи, мандрівки, табори та довідник про поводження з відходами в часі пластових акцій. Саме ці документи допоможуть розробити систему моніторингу та оцінки екологічності пластових акцій. Дані документи можуть бути корисні і іншим громадським організаціям, які провадять роботу з молоддю.

Впровадження четвертої стратегічної цілі – «Пласт активно поширює екологічні цінності та підтримує позитивні зрушення в суспільстві» говорить про фокус над співпрацею з іншими фаховими громадськими організаціями задля розширення екологічних практик та підсилення власної експертності.

Творення інших соціальних проєктів, лиш буде позитивно підкріплювати імідж організації та втілювати другий головний обов'язок пластуна допомагати іншим.

Громадські організації (галузь екологія) з якими наразі співпрацює екологічна служба НСОУ «Пласт» :

- Всесвітній фонд охорони природи;
- ГО «Zero Waste Lviv»;
- ГО «Зробимо Україну чистою»;
- ГО «Екоклуб Зелена хвиля»;
- ГО «Free Svydovets»;
- ГО «350.org» до закриття їх філії в Україні.

Відповідно для НСОУ «Пласт» потрібно розширити мережу офіційних партнерів. Потенційно – це можуть бути:

- Національні природні парки;
- Екологічний напрямок Української греко-католицької церкви;
- ГО «Екодія»;
- ГО «Save Dnipro»;
- Лісництва;
- ГО «Батарейки здавайтесь»;
- ГО «Pelican.live»

- ГО «UAnimals».

Також, варто залучитись підтримкою і міжнародних організацій, які поки не мають своїх філій в Україні.

Для кращого втілення 2,3,4 стратегічної цілі варто використати проектний підхід. Тому важливе навчання членів екологічної служби НСОУ «Пласт» з проектного менеджменту та введення курсу (вишколу) для юнацтва. Оскільки, юнацтво втілює велику кількість проектів в організації та в громаді. І це навчання дасть якісні знання та покращить якість юнацьких проектів, не лише екологічних.

На сьогодні на постійній основі відбувається одна акція у співпраці з міжнародним фондом охорони природи – «Панда Челлендж» («Panda Challenge»). Мета даної акції є допомогти пластунам, і не тільки, випрацювати екологічні звички та дізнатись корисну і потрібну інформацію у сфері захисту довкілля. Вона охоплює, щороку близько 500 учасників, 100 осіб не пластуни.

Також, на локальних рівнях пластові філії долучаються до Всеукраїнської акції «Всесвітній день прибирання», яку організовує ГО «Зробимо Україну чистою».

3.2. Інструменти впровадження стратегії екологічної служби НСОУ «Пласт».

Для впровадження та реалізації стратегії екологічної служби було визначено наступні інструменти: екологічна політика (декларація та цілі), політика зеленого офісу, положення про екологічне проведення заходів, мандрівок та таборів та рекомендації про поводження з відходами на пластових заходах.

Одним з найважливіших документів стала – екологічна політика, яка має дві основні компоненти декларація (наміри) та цілі.

Для створення і написання даного документу було долучено експертів із ззовні. Також, проаналізовано скаутський досвід, який представлено у розділі 1 та практики НСОУ «Пласт» описані у розділі 2. Проведено опитування членів організації та керівних органів стосовно екологічних практик та позиції Пласту, на основі цих даних розроблено вище перелічені інструменти.

Екологічна декларація Пласту

Пласт – це життя в природі та у злагоді з природою. Знати, любити і оберігати все живе – основа пластування, закладена його засновниками у Пластовому законі (пластун ощадний, точний, корисний, пильний, дбає про своє здоров'я, любить красу і дбає про неї). Проведення мандрівок і таборів просто неба, навички самозарадності у дикій природі, дбайливе ставлення до тварин, рослин та довкілля загалом завжди були визначальними рисами пластунів.

На жаль, стан природи нашої планети (Землі) та України значно змінився із часів заснування Пласту. Сьогоднішня глобальна екологічна криза є наслідком недбалого ставлення до довкілля і кидає виклик кожній людині, організації та країні. Пласт не може залишатись осторонь проблем охорони природи та прагне відігравати лідерську роль у їх вирішенні. Для розвитку цього напрямку створено Екологічну службу Пласту.

Пласт вважає екологічну освіту сучасної молоді невід'ємною складовою вірності Богу та Україні і прагне включати цей принцип в усі свої освітні програми, щоб зробити все пластування дружнім до довкілля.

Пластун чи пластунка любить красу природи і дбає про неї. Тож вся діяльність Пласту мусить відбуватись в межах екологічного законодавства та здорового глузду і не завдавати збитків природі, а за можливості допомагати їй. Ми прагнемо зменшувати екологічний слід нашої організації: мінімізувати утворення відходів, викиди парникових газів та шкоду живим організмам. Будь-який проєкт має враховувати можливий вплив на довкілля ще на етапі планування.

Пласт вірить в успішну Україну, яка перейшла до сталого розвитку. Через партнерства із місцевими і національними органами влади, науковцями і громадськими організаціями, Пласт долучається до вирішення екологічних викликів поза межами організації. Випускники Пласту поширюють екологічні цінності та підтримують сталий розвиток країни у своїй професійній і громадській діяльності.

Разом творимо успішну Україну! [47]

Екологічні Цілі Пласту:

Вся виховницька діяльність Пласту має поглиблену екологічну складову.

- а. Ціль: 40% виховників пройшли навчання із екологічного пластування та включили екологічні вміння, проби і соціальні проєкти до своїх програм до 2023 року
2. Пласт зменшує свій екологічний слід.
  - а. 50% всіх активностей Пласту відбувається відповідно до затверджених екологічних політик до 2023
    - i. Політика Зеленого офісу / Зеленої пластової домівки
    - ii. Положення Екологічного проведення заходів, мандрівок і таборів
    - iii. Положення Зелених закупівель
3. Пласт активно поширює екологічні цінності та підтримує позитивні зрушення у суспільстві.

а. Щороку з ініціативи Пласту проводиться мінімум одна публічна екологічна акція національного масштабу за можливості у співпраці із визнаною екологічною організацією, починаючи із 2022 [47].

Інші документи, як Політика Зелених пластових домівок (Додаток А), Положення про проведення заходів, мандрівок та таборів (Додаток Б), Довідник про поводження з відходами на пластових акціях. Два перші представлено в додатках.

Дані документи описують правила гри та взаємодії пластування з природою, так щоб мінімально впливати на неї. Дані документи розроблені членами екологічної служби НСОУ «Пласт» та згідно відповідних державних та міжнародних стандартів.

Важливим етапом у реалізації стратегії екологічної служби НСОУ «Пласт» є впровадження цих документів в середині організації. Впровадження даних документів можливе за допомогою комплексного підходу. Перше – це комунікаційне поширення на всі внутрішні канали комунікацій для різних цільових аудиторій. Друге – це організовано централізоване навчання різних цільових аудиторій. На даний момент ми маємо декілька цільових груп, для яких будемо розробляти певні активності:

- Виховники всіх вікових груп;
- Інструктори;
- Керівники філій НСОУ «Пласт»;
- Домівкарі, люди, які опікуються пластовими приміщеннями (домівки, пластові молодіжні центри», оселі, Пластові ви шкільні центри, дитячо-юнацькі пластові центри тощо.
- Коменданти (організатори) пластових акцій.

Для того, щоб ефективно доносити інформацію і підібрати правильні формати попередньо було проведено дослідження, яке допомогло зрозуміти болі і потреби вище перекислених цільових аудиторій. За результатами цього дослідження була розроблена карта емпатії та вибрано наступні підходи до поширення інформації:

-Щоквартальна розсилка нагадування на окремі канали, де є наша цільова аудиторія про прийняті документи та інструменти з їх впровадження.

- Онлайн навчання для всіх цільових аудиторій в системі пластового навчання мудл.

- Офлайн вишколи (тренінги).

- Офлайн форуми для обміну досвідом та інформацією

- Створення послуги консультування цільових аудиторій в проведенні певної активності.

- Менторинг членами екологічної служби пластових акцій, супровід комендантів.

- розроблена гайд-методичка з порадами для кожної цільової аудиторії.

3.3. Дорожня карта реалізації стратегії розвитку екологічної служби “Роззуй очі” НСОУ “Пласт”

Важливим етапом після написання стратегії є її впровадження. Стратегія має бути зрозуміла і доступна для всіх цільових аудиторій, вона повинна драйвити і надихати членів організації для її втілення. Звичайна велика відповідальність залишається на команді, яка займається втіленням стратегії. В нашому випадку, це команда екологічної служби НСОУ «Пласт» «Роззуй очі».

Для втілення даної стратегії екологічна служба склала план впровадження.

Таблиця 3.3.

План впровадження

Крок	Завдання	Дата	Відповідальний
1	Розширити команду екологічної служби Пласту та змінити систему врядування в середині служби.	Травень 2022	Екологічна служба
2	Написати положення про Екологічну службу Пласту	січень 2022	Керівник екологічної служби
3	Розробити систему оцінки	січень 2022	Керівник екологічної служби, члени експертної ради
4	Провести цикл зустрічей з комендантами пластових акцій, членами таборової комісії, станичними по екологічному менеджменту	Лютий 2022	Члени екологічної служби
5	Розробити матеріали для вишколів виховників	Січень-травень 2022	Члени екослужби
6	Розробити матеріали для інших вишколів	січень – лютий 2022	Члени екослужби
7	Розробити рекомендації для комендантів заходів	Січень – березень 2022	Члени екослужби
8	Проведення трьох вишколів	Березень 2022	Члени екослужби
9	Проведення екофоруму	Травень 2022	Члени екослужби
10	Проведення 2-х таборів для УПН та для УПЮ	Липень 2022	Коменданти, члени екослужби

11	Перевірка пластових таборів на екологічність	Червень – серпень 2022	КТК, Члени екослужби
12	Проведення екоактивностей на літніх таборах	Червень – серпень 2022	Члени екослужби
13	Вебінар по екоменеджменту пластових заходів, розсилка рекомендацій станичним	Серпень(кінець) 2022	Члени екослужби
14	Підвести підсумок таборового літа (перевірка екологічного проведення таборів, рейтинг таборів)	Вересень 2022	Члени екослужби
15	Екологічний вишкіл для юнацтва	Жовтень 2022	Члени екослужби
16	Розробка онлайн навчання з екологічного пластування	Червень – вересень 2022	Члени екослужби
17	Офіційний старт екологічного онлайн курсу	Грудень 2022	Члени екослужби

Висновки:

Молодіжні організації відіграють важливу роль у розбудові демократичного суспільства. Одну із провідних ніж в роботі з молоддю як і закордоном, так і в Україні посідає скаутинг. НСОУ «Пласт» є найбільшою молодіжною організацією. Розвиток екологічної свідомості серед молоді є важливим аспектом, який повинні підтримувати молодіжні організації. Тому розбудова екологічного напрямку і дотримання екологічних цінностей є важливими для формування свідомих громадян.

Для того щоб скаутський рух розвивався необхідно здобувати навички зі стратегічного управління та планування, які зможуть окреслити куди і як рухатись задля поширення своєї місії. Саме тому важливим для розвитку неприбуткових організації є розвиток їх стратегічного мислення.

У першому розділі розглянуто теорію стратегічного планування у скаутських організаціях. Вони є ідентичними до процесів у звичних неприбуткових організаціях. Пояснено основні терміни, як стратегія, стратегічне управління, планування, мислення та цикл процесу написання стратегії. Досліджено приклади стратегій як і найбільших всесвітніх скаутських організацій, так і їх локальних філій.

Стратегії скаутських організацій орієнтуються на цілі сталого розвитку та збільшення кількості свого впливу, через збільшення кількості членів скаутських організацій та їх регіонального поширення.

У другому розділі проаналізовано екологічні напрямки і практики скаутських організацій. Як і для чого вони включають екологічну складову до своїх стратегій. Проаналізовано НСОУ «Пласт» на наявність екологічної складової. Також, проаналізовано екологічну службу НСОУ «Пласт».

Екологічні пріоритети влітаються, як і в основні стратегічні цілі, так і відображаються виховних програмах. Скаутські організації і масштабні, як ВОСР та Асоціація дівчат гайд та дівчат скаутів, та локальні організації

включають в основу своєї стратегії цілі сталого розвитку екологічного спрямування та адаптують їх під свою діяльність.

Діяльність екологічних навчальних центрів є одним із напрямків розвитку екологічного напрямку у скаутських організаціях, оскільки вони відповідальні як і за навчальні програми так, і за розвиток екологічного менеджменту в організації.

Третій розділ присвячено розробці стратегії розвитку екологічної служби НСОУ «Пласт» та розробці інструментів, які допоможуть впроваджувати стратегію розвитку. Складено план-реалізації – дорожню карту.

Розробка стратегії розвитку веде до нового етапу в організації. Це говорить про те, що прийшов час налагодити внутрішню організаційну структуру, розписати внутрішні правила гри (політики та процедури) та розпочати довгострокове планування своїх активностей.

Розроблено екологічну політику, яка представлена у вигляді декларації(намірів) та цілей, що організація хоче досягнути за певний період.

Розроблено ряд інструментів, які допоможуть впроваджувати як і стратегію так і екологічну політику, а саме: політика зелених пластових домівок, положення про проведення пластових заходів, довідник про поводження з відходами на пластових заходах.

Список літератури:

1. Індекс сталості НУО в Україні у 2012 р. 15 видання – червень 2013 р. , [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1863/2012CSOSI_0.pdf
2. Кількість суб'єктів ЄДРПОУ за організаційно-правовими формами господарювання на 1 січня 2014 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Bebbington A. Can NGOs Make a Difference?: The Challenge of Development Alternatives / A. Bebbington, S. Hickey, D. Mitlin. – London, 2008. – 357 с.
4. Кулеба О. МОЛОДІЖНІ ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ: РІЗНОВИДИ, СУСПІЛЬНІ ФУНКЦІЇ ТА ПРОБЛЕМА АКТИВІЗАЦІЇ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ / Оксана Кулеба. // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2012. – С. 45–50.
5. О Берданова, В Вакуленко, В Тертичка - Львів: Зукц, 2008 - ipas.org.ua
6. Череп А. Стратегічне планування та управління: Навчальний посібник / А. Череп, А. Сучков., 2011. – 334 с. – (Кондор).
7. Гедройц Г.Ю. Визначення сутності поняття «стратегічне управління». Економічні науки/10 Економіка підприємства. 2012. № 2. С. 22–23.
8. Стратегічне управління – сучасний варіант реалізації цільового підходу. URL: <https://buklib.net/books/24968>
9. Стратегічне планування для НУО: керівництво з основ [Електронний ресурс] // Громадський простір. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.prostir.ua/?kb=stratehichne-planuvannya-dlya-nuo-kerivnytstvo-z-osnov>
10. Місія та стратегічне планування діяльності вашої організації. Marketplace : веб-сайт. URL: <http://cd-platform.org/library/statti/1766-misiia-ta-stratehichne-planuvannia-diialnosti-vashoi-orhanizatsii>
11. Котлер Ф. Основы маркетинга / «Корунс», 1994

12. Стратегічне планування розвитку неприбуткової організації короткий [практичний посібник для громадських формувань, комунальних установ, закладів та інших неприбуткових організацій] – Запоріжжя, 2021. – 52 с. – (Видання підготовлене Громадською організацією «Стратегії і технології ефективного партнерства» (ГО «СТЕП») в рамках проєкту «Зміцнення демократичного врядування», що реалізується за підтримки National Endowment for Democracy)
13. Армстронг М. Стратегическое управление человеческими ресурсами / М. Армстронг: пер. с англ. – М.: ИНФРА – М, 2002. – 328 с. – (Серия «Менеджмент для лидера»)
14. Свистович М. Б. Сутність та основні поняття стратегічного планування / М. Б. Свистович. – 2018. – С. 6.
15. Стратегія як основа розвитку неприбуткової організації [Електронний ресурс] // Громадський простір. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.prostir.ua/?news=stratehiya-yak-osnova-rozvytku-neprybutkovoji-orhanizatsiji>.
16. Simon, H. A., Administrative Behavior. A Study of Decision – Making Process in Administrative Organization, Third Edition, The Free Press, Collier Macmillan Publishers, London, UK. 1976. p. 67
17. Кіндрацька Г. І. Стратегічний менеджмент : навч. посіб. – Київ : Знання, 2006. 366 с.
18. Brown L. Accountability, Strategy, and International Nongovernmental Organizations / L. Brown, M. Moore. // Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly. – 2001. – С. 3, page(s): 569–587.
19. Роберт Б. П. Скаутинг для хлопців / Бейден- Пауел Роберт., 2007. – 304 с.
20. Вікіпедія. Всесвітня організація скаутського руху [Електронний ресурс] / Вікіпедія – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%81%D0%B5%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8F_%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D1

- [%81%D0%BA%D0%B0%D1%83%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%80%D1%83%D1%85%D1%83.](#)
21. Scouts [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.scout.org/>.
  22. World Association of Girl Guides and Girl Scouts [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.wagggs.org/en/about-us/>.
  23. THE STRATEGY FOR SCOUTING, 2008. – 28 с.
  24. Scouts [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.scout.org/vision>
  25. Skills for Life [Электронный ресурс] // Scouts Scotland – Режим доступа до ресурсу: <https://www.scouts.scot/about-us/skills-for-life/>
  26. Strategic Alignment Plan 2017-2019, 2017. – 3 с.
  27. 2015-2017 Global Strategic Plan, 2014. – 13 с. – (World Association of Girl Guides and Girl Scouts)
  28. Scouts [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: SCENES | World Scouting
  29. SCOUT GROUP DEVELOPMENT PLANNING TOOLKIT scouts.org.uk © 2012 The Scout Association Registered Charity Numbers 306101 (England and Wales) and SC038437 (Scotland)
  30. SCENES GUIDELINES Scout Centres of Excellence for Nature and Environment (SCENES), 2009. – 32 с.
  31. World scout environment programme [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.scout.org/environmentprogramme>.
  32. World Scout Environment Award [Электронный ресурс] // wiki.scouts.ca – Режим доступа до ресурсу: http://wiki.scouts.ca/en/World_Scout_Environment_Award. Earth Tribe [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://earthtribe.scout.org/>
  33. Scouts for SDGs [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://sdgs.scout.org/>

34. Вимоги до скаутських центрів
35. Scouts—United States—Handbooks: A Guide to adventure, A Guidebook for Life, manuals, etc. I. Title. HS3313.B69 2009 369.43—dc22
36. Вікіпедія [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://en.wikipedia.org/wiki/Boy_Scout_Handbook
37. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>
38. Політика [Електронний ресурс] // Вікіпедія – Режим доступу до ресурсу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0_\(%D0%B2_%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%96](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0_(%D0%B2_%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%96)
39. Sustainability Briefing, 2020. – 8 с.
40. Scouts Australia's Sustainability Strategy – Australia, 2019. – 28 с.
41. Статут Молодіжної організації "Пласт - національна скаутська організація України" [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://www.plast.org.ua/wp-content/uploads/2020/07/Statut_diyuchyj_2019.pdf
42. Пласт [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.plast.org.ua/about/>
43. Юзич Ю. 8 методів Пласту – Національної скаутської організації України [Електронний ресурс] / Юрій Юзич // Реанімаційний пакет реформ/колонки. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://rpr.org.ua/news/8-metodiv-plastu-natsional-noi-skauts-koi-orhanizatsii-ukrainy/>.
44. Екологічна служба Пласту "Роззуй очі" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.plast.org.ua/eco-page/>.
45. Стратегія Пласту 2030 [Електронний ресурс] // Сайт НСОУ "Пласт". – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.plast.org.ua/about-strategy/>.

46. Екологічна декларація НСОУ "Пласт" [Електронний ресурс] // Сайт НСОУ "Пласт". – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.plast.org.ua/prezentatsiya-ekologichnoyi-deklaratsiyi-plastu/>.

Додатки:

Додаток А

Політика зелених пластових домівок

Пласт – національна скаутська організація України (надалі в тексті - Пласт). Відповідно до Екологічної декларації Пласту, **вся діяльність організації мусить відбуватись в межах екологічного законодавства та здорового глузду і не завдавати збитків природі**, а за можливості допомагати їй. Ми прагнемо зменшувати екологічний слід нашої організації: мінімізувати утворення відходів, викиди парникових газів та шкоду живим організмам.

На виконання цієї Декларації була розроблена та затверджена дана Політика зелених пластових домівок. Дана Політика розроблена із врахуванням вимог стандарту СОУ ОЕМ 08.002.36.067 “Адміністративні послуги (офіси). Екологічні критерії” (програма “Зелений офіс”) та практик управління, прийнятих у Пласті.

Сфери застосування: дана Політика стосується всіх осередків Пласту (Відокремлених підрозділів) та виховних частин, які діють на території України. Ця Політика розповсюджується на такі приміщення: пластові домівки, офіси організації, пластові вишкільні центри, пластові молодіжні центри, пластові оселі.

Загальна інформація

Що таке Політика зелених пластових домівок? Це принципи та правила управління приміщеннями організації, для раціонального використання ресурсів та зменшення негативного впливу на довкілля.

Політика включає правила за такими сферами:

- Управління
- Енергоефективність
- Споживання води

- Збереження тепла
- Поводження з відходами
- Транспорт
- Товари, вироби та послуги, що закупаються
- Інформування

Переваги впровадження Політики зеленої пластової домівки:

- зменшення негативних впливів на довкілля;
- зменшення кількості відходів;
- зменшення споживання електроенергії, тепла та води;
- економія коштів за рахунок зменшення комунальних платежів і багаторазового використання;
- збільшення ефективності управління приміщеннями та майном;
- сприяння поширенню екологічних знань серед членів організації та гостей;
- збільшення задоволення членів організації та гостей від перебування в приміщеннях організації;
- можливість втілювати на практиці екологічні принципи, що лежать в основі пластування;
- покращення публічного іміджу організації.

Принципи і правила зеленої пластової домівки

1. Управління

- а. знайте і дотримуйтесь вимог чинного законодавства України, що стосується діяльності організації та охорони довкілля;
- б. ознайомтесь із Екологічною декларацією та Екологічними цілями Пласту, і доведіть їх до відома членів і гостей вашого осередку;
- с. знайте і зменшуйте основні впливи на довкілля від діяльності вашої Пластової домівки;

- d. ведіть облік спожитих природних ресурсів, таких як електроенергія, газ, тепло, вода, папір і утворення відходів;
- e. складіть план заходів зі зменшення негативного впливу на довкілля та/або зменшення використання природних ресурсів у вашій Пластовій домівці;
- f. оберіть людину, яка очолить цей процес та відповідатиме за дотримання цієї Політики;
- g. впишіть цю функцію в посадові обов'язки когось із пластикових діловодів, внесіть вимоги щодо зеленої домівки у точкування гуртків, куренів тощо.

2. Енергоефективність

- a. за можливості, обирайте для пластової домівки приміщення із сучасною енергетичною системою, достатньою кількістю природного освітлення та низьким споживанням електроенергії;
- b. ведіть облік спожитої електроенергії та оцінюйте, які прилади і процеси споживають найбільшу частку електроенергії;
- c. при заміні ламп освітлення, надавайте перевагу енергозберігаючим лампам (компактні люмінесцентні, світлодіодні тощо), а не лампам розжарювання;
- d. при купівлі чи заміні офісної і побутової техніки, іншого електричного обладнання, надавайте перевагу техніці, що має клас енергозбереження "А" та "А+";
- e. максимально використовуйте природне світло, підтримуйте вікна чистими та незахаращеними;
- f. вимикайте будь-яке освітлення та електричне обладнання, коли вони не використовуються;
- g. встановіть енергозберігаючий режим на усій комп'ютерній техніці;
- h. вимикайте всю техніку після закінчення роботи, не залишайте її в режимі очікування;

- i. при проведенні ремонту, встановіть зональне освітлення, що дозволяє вмикати лампи тільки там, де це потрібно на даний момент;
- j. при проведенні ремонту, встановіть датчики руху, які автоматично вимикають світло у приміщеннях, що використовуються рідко (комора, кабінки санвузлів тощо);
- k. за можливості, уникайте опалення приміщень електричними нагрівачами, натомість користуйтеся централізованим опаленням або газовим котлом;
- l. розмістити нагадування про економію електроенергії біля вимикачів освітлення та на виході із домівки.

3. Споживання води

- m. ведіть облік спожитої води та оцінюйте, які процеси споживають найбільше води;
- n. забезпечуйте справність всього сантехнічного обладнання, не допускайте протікання кранів та бачків унітазів;
- o. при проведенні ремонту, надавайте перевагу змішувачам, що мають один важіль або вмикаються датчиком, на противагу традиційним змішувачам поворотного типу;
- p. встановіть водозберігаючі насадки-аератори на крани;
- q. при проведенні ремонту, надавайте перевагу унітазам із двома режимами зливу воду: звичайним і зменшеним;
- r. використовуючи старі унітази, покладіть до бачка пляшку із піском, щоб зменшити об'єм зливу воду;
- s. при митті посуду, спочатку намилуйте весь посуд, а потім швидко сполоскуйте його у раковині;
- t. при купівлі посудомийної та пральної машини, обирайте ті, що мають найменше споживання води;

- t. користуйтеся екологічно-дружніми мийними засобами, аби не допускати забруднення стічних вод (засоби із екологічним маркуванням, без фосфатів і хлору, та натуральні на кшталт соди, гірчиці та оцту);
- u. розмістіть нагадування про економію води у санвузлах та на кухні.

4. Збереження тепла

- a. за можливості, обирайте для пластової домівки приміщення із сучасною термоізоляцією, централізованим опаленням та справною вентиляцією;
- b. щороку проводьте профілактичний огляд системи опалення і кондиціонування та здійснійте її вчасне обслуговування;
- c. при проведенні ремонту, надавайте перевагу енергозберігаючим вікнам та опалювальним приборам;
- d. при необхідності, відремонтуйте та утепліть старі вікна і двері теплоізоляційною стрічкою;
- e. при необхідності, наклейте тепловідбивальну фольгу за батареями;
- f. у холодну пору року, слідкуйте за тим, щоб вікна та двері були щільно закриті;
- g. у холодну пору роки, проводьте коротке масштабне провітрювання, а не тримайте квартирки постійно відчиненими;
- h. у теплу пору року, використовуйте жалюзі на вікнах та проводьте вологе прибирання, щоб попередити надмірне нагрівання приміщення.

5. Поводження з відходами

- a. ведіть облік утворюваних відходів (об'єм та склад);
- b. перш, ніж купляти будь-які витратні матеріали, оцініть, наскільки і в якому об'ємі вони потрібні, щоб не створювати додаткових відходів;

- c. де можливо, перейдіть на електронний документообіг, щоб зменшити утворення паперових відходів;
- d. надавайте перевагу багаторазовому посуду та приладдю, замість одноразового;
- e. уникайте використання пластикового пакування, індивідуальних пакетиків цукру, доставки їжі в одноразових контейнерах та інших товарів, що продукують відходи, які неможливо переробити;
- f. встановіть баки для роздільного збору відходів (як мінімум, окремі баки для макулатури, ПЕТ-пляшок та скла, і для решти відходів);
- g. ознайомтесь із Додатком “Як сортувати відходи у пластовій оселі”;
- h. розмістіть нагадування про правила поводження із відходами біля баків для сортування;
- i. окремий бак для макулатури встановіть біля принтера;
- j. налаштуйте принтер на друк із двох боків сторінки за замовчуванням;
- k. папір, що вже має друк з одного боку, зберігайте біля принтера та використовуйте як чернетки;
- l. створіть перелік пунктів прийому вторсировини у вашому районі та які відходи вони приймають;
- m. відсортовані вторинні ресурси здавайте на переробку;
- n. за можливості, встановіть окремий бак для органічних відходів та компостуйте їх;
- o. окремо збирайте небезпечні відходи (батареї, люмінесцентні лампи, електроніка) та здавайте на переробку у спеціалізовані організації.

6. Транспорт

- a. для робочих поїздок по місту надавайте перевагу екологічно-дружнім транспортним засобам, таким як велосипед, громадський транспорт, електромобіль або спільні поїздки на авто;

- b. для відряджень надавайте перевагу автобусам, поїздам, на протипагу літакам;
- c. за можливості, заміняйте фізичні поїздки онлайн-конференціями;
- d. при замовленні послуг таксі або автобусного перевезення, надавайте перевагу компаніям, що використовують автомобілі стандарту Євро 5,6 або електромобілі;
- e. за можливості, облаштуйте велопарковку біля пластової домівки та заохочуйте користування велосипедами.

7. Товари, вироби та послуги, що закупаються

- a. перед закупівлею будь-яких товарів та матеріалів визначте їх точний перелік та необхідну кількість;
- b. обирайте ті товари та матеріали, що мають декілька функцій та належну якість, щоб їх можна було використовувати для декількох проектів впродовж тривалого часу;
- c. розгляньте можливість купувати вживані речі, наприклад, меблі, офісну техніку, книги тощо;
- d. при закупівлі будь-яких товарів та матеріалів, надавайте перевагу екологічно-дружнім варіантам, відміченим знаками екологічного та етичного маркування ("Екологічно чисто та безпечно", Organic, FSC, FairTrade, ISO14000 тощо);
- e. купуйте папір для друку, виготовлений з макулатури;
- f. купуйте туалетний папір, серветки та паперові рушники, виготовлені із макулатури;
- g. купуйте екологічно-дружні мийні засоби і побутову хімію (засоби із екологічним маркуванням, без фосфатів і хлору, та натуральні на кшталт соди, гірчиці та оцту);
- h. при купівлі канцелярських товарів, обирайте ті, що можна повторно заправляти;

- i. купуйте продукти харчування без зайвого пакування, надавайте перевагу натуральним продуктам місцевого виробництва;
- j. при купівлі меблів, обирайте ті, що вироблені із сертифікованої деревини (FSC) або лози, уникаючи пластику та ДСП;
- k. уникайте закупівлі дешевих і низькоякісних сувенірів та брендованої продукції, які не будуть використовуватись за призначенням;
- l. при замовленні послуг поліграфії, надавайте перевагу компаніям, що друкують на переробленому папері екологічними фарбами;
- m. при замовленні доставки готової їжі, надавайте перевагу компаніям, що готують із місцевих продуктів, у меню яких є вегетаріанські пропозиції та які упаковують страви у багаторазову чи перероблювану упаковку.
- n. при купівлі офісної техніки, надавайте перевагу мультифункціональним пристроям, що поєднують функції принтера і сканера, та таким, чиї картриджі придатні до повторного використання або переробки.

8. Інформування

- a. ознайомте всіх членів вашого осередку із Політикою зеленої пластової домівки;
- b. щороку проводьте навчання із Політики зеленої пластової домівки для членів вашого осередку;
- c. розмістіть інформацію про дану Політику там, де її можуть побачити ваші гості, батьки пластунів, інші зацікавлені особи. Наприклад, на інформаційному стенді або на веб-сторінці осередку;
- d. щороку готуйте короткий звіт про прогрес у дотриманні даної Політики. Звіт має включати показники споживання природних ресурсів та результати втілення плану заходів зі зменшення негативного впливу на довкілля та/або зменшення використання природних ресурсів у вашій Пластовій домівці;
- e. повідомте ваших партнерів та тих, у кого замовляєте товари і послуги, про дану Політику і як це вплине на вашу взаємодію із ними.

Додаток. Як сортувати відходи у пластовій оселі.

Всі відходи, перед тим як потрапити до сортувального кошику, повинні бути чисті та сухі і максимально стисненні; повішайте біля сортувальних скринь відповідне оголошення з інфографікою, як це зробити.

Як сортувати і що куди класти?

1. У контейнер для паперу і картону.

Можна класти:

- газети, каталоги, журнали, рекламні проспекти;
- зошити, чистий та використаний папір для нотаток та малювання;
- конверти, книжки без твердої обкладинки;
- картонні ящики та коробки (позбавленні скотчу та металевих скоб), паперові пакети та паперову тару.

Не можна класти:

- вологий папір та картон;
- використаний паперовий посуд;
- картонну тару для напоїв, плівку;
- фольгу та копіювальний папір.

2. У контейнер для органічних відходів.

Можна класти:

- овочі і фрукти, лушпиння, хліб, напівфабрикати, кондитерські вироби та інші харчові відходи;
- господарський папір, паперові серветки, залишки від чаю і кави;
- кімнатні рослини та квіти.

Не можна класти:

- олію, молоко, соуси та інші рідкі харчові продукти;

- будь-які рідини;
- великі кістки;
- плівку, метал, скло, попіл, недопалки, вкритий воском або плівкою папір, а також інші біологічні відходи, що не розкладаються.

3. У контейнер для тари.

Можна класти:

- пластикову тару: коробки з-під йогурту, пляшки з-під масла, кетчупу, майонезу, пляшки з-під кремів та шампунів, поліетиленові кульки та плівку;
- скляну тару;
- металічну тару: консервні банки, металічні кришки, корки від їжі та напоїв.

Не можна класти:

- вимашену у їжі або не до кінця спустошену тару;
- пластикові іграшки;
- тару від небезпечних речовин (наприклад, від побутової хімії);
- тару від аерозолів;
- віконне та листове скло;
- лампочки.

4. У пункт збору особливо небезпечних відходів слід відвозити:

- залишки масел та масляні фільтри;
- рештки клею, фарби, лаку та розчинників;
- лампи денного світла;
- медичні відходи;
- хімікати та пестициди;
- ртутні термометри та інші відходи, що містять ртуть;
- батарейки та електроніку.

Запровадження цієї політики

Впровадження політики Зеленої пластової домівки :

Для початку

1. знайдіть людину, яка була б відповідальна за екологічність пластової домівки; впишіть цю функцію в посадові обов'язки когось із пластикових діловодів, внесіть вимоги щодо зеленої домівки у точкування гуртків, куренів тощо.

2. Від завантаженості домівки (сходинами та заходами) потрібно планувати, які саме сортувальні відра варто встановити, та куди ці ресурси потім передавати (проаналізуйте ваші типові заходи та завчасно подбайте про можливість реалізації такої можливості)

3. найчастіше найбільше на домівці накопичуються органічні відходи, які варто збирати окремо

4. Ці органічні відходи мають два шляхи, компостування або викид у контейнер для загальних (чи мішаних відходів)

5. Встановіть додатково ті контейнери, відходів яких ви маєте найбільше, краще мати окремо базові контейнери для макулатури, його можна розмістити біля принтера чи ксерокса (якщо такий є на домівці) , контейнер для пластику та тетрапаку, скла

6. заборонити використання одноразового посуду, при можливості закупіть або принесіть посуд для загального використання

7. Використовуйте в побуті домівки органічні миючі засоби (Додаток 1)

8. Промоніторте та створіть мапу пунктів прийому втор сировини у вашому населеному пункті, куди б ви могли приносити певні види вторсировини і причепіть її біля відповідних контейнерів (із контактами, годинами роботи, тощо

Мийні засоби, що не шкодять довкіллю.

Суха суміш в пропорції 1:1 сода+гірчиця (суха)

Господарське мило

Безфосфатні миючі засоби

Оцет вимочений (відстояний) в апельсиновому чи мандариновій шкірці

Додаток Б

Положення Екологічного проведення мандрівок і таборів Пласту

“Пласт – це життя в природі та у злагоді з природою. Знати, любити і оберігати все живе – основа пластування, закладена його засновниками у Пластовому законі (пластун ощадний, точний, корисний, пильний, дбає про своє здоров'я, любить красу і дбає про неї). Проведення мандрівок і таборів просто неба, навички самозарадності у дикій природі, дбайливе ставлення до тварин, рослин та довкілля загалом завжди були визначальними рисами пластунів. (...)

Пластун чи пластунка любить красу природи і дбає про неї. Тож вся діяльність Пласту мусить відбуватись в межах екологічного законодавства та здорового глузду і не завдавати збитків природі, а за можливості допомагати їй”. (із Екологічної декларації Пласту 2021)

При проведенні мандрівок, таборів або будь-яких інших заходів просто неба пластунки мають дотримуватись принципу **“Не залишайте сліду”**. Тобто докладати всіх зусиль, щоб перебування у природі не лишало за собою негативних наслідків. В ідеалі, після завершення табору чи ночівлі на природі, місце має виглядати так само, як до вас, або навіть краще.

Принцип “Не залишайте сліду” включає такі пункти:

1. Плануйте наперед та готуйтеся
2. Обирайте стійкі поверхні
3. Правильно утилізуйте відходи

4. Залиште те, що знайдете
5. Зменшуйте шкоду від багаття
6. Поважайте дику природу
7. Зважайте на сусідів

1. Плануйте наперед та готуйтеся

Належне планування мандрівки чи табору допомагає досягти поставлених цілей, отримати задоволення, зекономити ресурси та не нашкодити природі. Недостатнє планування і незнання території може привести до того, що ви будете не готові до різних ситуацій. Це може наразити на небезпеку як самих пластунів, так і живий світ навколо.

Що варто спланувати перед мандрівкою:

- **Маршрут.** Переконайтесь, що маршрут прокладено у місцях, дозволених для туризму. Заборонено перебувати та займатись туризмом на території природних заповідників та заповідних зон (див. Додаток Правила поводження на територіях Природно-заповідного фонду (ПЗФ)). Дотримуйтесь офіційно визначених туристичних маршрутів та екологічних стежок, нанесених на карту та промаркованих в натурі. Таким чином, ви зможете побачити всі найцікавіші місцини, не загубитесь і не завдасте зайвого стресу для лісових жителів.
- **Розмір групи.** Що більш дике місце ви відвідуєте, то меншою має бути група. Велика кількість людей спричиняє більше шуму, витоптування та забруднення. Також орієнтуйтеся на наявні місця для стоянок – чи достатньо вони великі, щоб розмістити вашу групу. Для більшої групи обирайте популярний маршрут із широкими твердими стежками та великими облаштованими стоянками. Так вам буде комфортніше. Рекомендований розмір групи - не більше 10-12 людей.

- **Місця ночівлі.** Дізнайтесь наперед і сплануйте місця ночівлі. Завжди віддавайте перевагу офіційно визначеним та облаштованим туристичним стоянкам. Зазвичай, вони розташовані на зручних плоских місцях, неподалік від джерела питної води, можуть мати навіси, столи і лави, збудоване місце для безпечного багаття. Таким чином, вам потрібно буде докладати менше зусиль для облаштування і ви не витопчете ділянку дикої природи, де можуть знаходитись рідкісні рослини, гнізда птахів і нори звірів.

- **Погода.** Перевіряйте прогноз погоди за тиждень та за день перед запланованим виходом. Беріть відповідний одяг та спорядження. Якщо прогноуються сильні дощі або навпаки тривала посуха, похід може бути краще відкласти. Так буде безпечніше для вас і для природи.

- **Їжа.** Розрахуйте та сплануйте меню (не забудьте про додаткову їжу на екстрений випадок). У поході надавайте перевагу стравам, що можна приготувати на туристичній плитці або такі, котрі не потребують тривалого готування на вогні. Наприклад, “швидкі” каші та супи, які треба просто залити окропом. Відміряйте необхідну кількість продуктів та запакуйте їх у багаторазові контейнери чи мішечки. Також уникайте продуктів у індивідуальному упакуванні, як наприклад цукор у стіках, чай в пакетиках, цукерки у фантиках. Так ви не нестимете на собі зайве сміття. Якщо плануєте ловити рибу, збирати ягоди та гриби, рослини для чаю – робіть це тільки у дозволених місцях та законними способами, і у кількостях, що не спустошують дану територію.

- **Спорядження.** При виборі туристичного спорядження обирайте те, що дозволить вам не покладатись на природні матеріали. Наприклад, використовуйте намети і тенти замість шалашів із гілок, каремати і надувні килимки замість підстилки із гілок, газові чи бензинові плитки замість багать, папір та сухий спирт замість кори дерев, достатньо великі ємності для води та миття посуду замість миття у водоймі. Сучасне туристичне знаряддя дозволяє зменшити тиск на

природу. Навички виживання без спорядження є цінними, але зі зростанням кількості туристів, зростає і використання ними природних ресурсів, тож від цього краще утриматись.

2. Обирайте стійкі поверхні

Витоптування – один із основних чинників шкоди для природи під час мандрів і таборування. Витоптана трава, розкисла земля, брудне спорядження нікому не подобаються. До того ж, проходять роки, перш ніж кущі, трава, мох, лишайник відновляться до початкового стану. А в деяких випадках, вони не відновлюються ніколи. Тому важливо обирати стійку поверхню.

- Стійкі поверхні – це ділянки, що не можуть бути пошкоджені вашими слідами та наметами. Наприклад, це втоптаний сухий ґрунт, суха трава, гравій, голе каміння, пісок, лід та щільний сніг.
- Приклади нестійких поверхонь: вологий болотистий ґрунт, висока трава та підлісок, каміння, поросле мохом чи лишайником.
- На популярних туристичних маршрутах та територіях, де багато відвідувачів, завжди віддавайте перевагу офіційним туристичним стоянкам або, у крайньому разі, існуючим витоптаним ділянкам. Не варто шукати нову місцину поряд із існуючою, адже це призведе до ще більшої шкоди природі. Так само дотримуйтеся існуючих стежок, не протоптуйте нові. Для привалів використовуйте розширення стежок, перехрестя, стоянки.
- Якщо вам довелось мандрувати серед дикої природи, де немає стежок та стоянок, обирайте стратегію розпорошення. Не ходіть слід-в-слід і не скупчуйтеся на одній галявині. Так ви можете витоптати непорушений рослинний покрив і створити стежки там, де їх не було. Краще йти поодиночі і розташовувати намети на відстані один від одного, щоб тиск на одиницю площі був меншим і ваші сліди не були помітними.

Не зупиняйтесь на тривалий час у диких місцях – коротка ночівля без багаття зашкодить природі менше, ніж 2-денний табір.

- Не розташовуйте табір ближче, ніж 80 метрів до водойми. Миття тіла, посуду, прання має відбуватись не у водоймі, а у таборі, щоб забруднена вода могла відфільтруватись через ґрунт. Використовуйте тільки натуральні і безфосфатні мийні засоби і косметику. Брудну воду можна використовувати для гасіння багаття.

- Не прибирайте природний покрив зі стоянки. Трава, листя, хвоя є домівкою для комах, збагачують ґрунт і захищають його від надмірного витоптування. Так само не переміщуйте камені, великі колоди, сухі дерева. В них і під ними живе багато живих організмів.

- Розраховуйте свої сили та тривалість денного переходу, аби прийти на місце стоянки засвітло і не дуже втомленим. Так у вас буде більше можливості обрати комфортну стоянку на стійкій поверхні, а не намагатись затаборитись десь на схилі чи серед кущів.

- Траншеї навколо наметів копайте тільки у випадку крайньої потреби.

- Перед виходом зі стоянки уважно огляньте її та максимально поверніть по попереднього вигляду. Можна забрати із собою сміття, що лишили інші туристи, а все решту варто повернути на місце.

3. Правильно утилізуйте відходи

Забруднення відходами – ще один поширений чинник шкоди для природи від мандрівок і таборів. Існує правило: всі відходи, які ви принесли у природу, ви маєте з неї винести. Або простіше “все своє забори з собою”. Правильне планування допоможе вам створювати менше сміття та екологічно позбаватись того, якого неможливо уникнути. Більш детально про поводження із відходами на Пластових таборах читайте у Пораднику поводження з відходами Школи

Булавних “Сміття та джерела забруднення на Пластових таборах”. Додаток 3.1.

Сміття:

- Відмовтесь від використання будь-якого одноразового посуду. Кожен учасник мандрівки чи табору повинен мати особисту миску, кружку, ложку та виделку і ніж.
- Відмовтесь від використання тонких одноразових пакетиків для пакування та тонких пакетів для сміття. Так звані біорозкладані пакети не призначені для розкладу в дикій природі, тому їх теж не варто брати. Краще візьміть мішечки з тканини, контейнери або щільні зір-пакети.
- Відмовтесь від одноразових ПЕТ-пляшок для води на користь багаторазових фляг та каністр.
- Найбільш правильний і універсальний варіант утилізації будь-якого сміття на природі: вимити, висушити, стиснути і забрати з собою.
- Якщо одразу сортувати сміття за типом (наприклад, папір і картон, скло, пластик, метал тощо), то при поверненні до населеного пункту його буде зручніше здати на переробку. Решту доведеться викинути у смітник.
- При потребі папір можна спалити у багатті, а рештки їжі – прикопати у ґрунті. Але бажано цього уникати.
- Спалювати бляшанки від консервів, пластикові пляшки, обгортки та інше не варто. При цьому виділяються токсичні речовини, які шкодять і вам, і природі навколо. Тим більше, що ці предмети рідко згоряють повністю і продовжують засмічувати територію.
- Миття посуду має відбуватись не ближче, ніж за 80 метрів від водойми, та органічними мийними засобами (сода, гірчиця, пісок). Воду від миття можна вилити у багаття або розлити на широку територію, де

вона швидко поглинається ґрунтом. Якщо група велика або табір стаціонарний, має бути відведена окрема яма для зливу воду.

- Рештки їжі не мають потрапляти у доступ диких тварин. Наша їжа шкідлива для них, а ще більш шкідлива – звичка навідуватись до людей. Тому їх краще забрати з собою, прикопати або в крайньому разі спалити.

- Закопувати неорганічне сміття в землю, скидати у яри чи водойми – заборонено.

- Ніколи не викидайте батарейки, термометри, електроніку та лампи, що містять ртуть. Це небезпечні відходи, які мають утілюватись на спеціальних підприємствах.

Відходи життєдіяльності людини:

- Людські сеча та кал також не є корисними для дикої природи. Вживаючи правил обачності, можна зменшити забруднення ґрунту, захиститись від ризику поширення інфекцій та зберегти територію привабливою для наступних туристів.

- Для однієї ночі і малої групи, або під час короткого привалу, можна викопувати індивідуальні ямки в ґрунті глибиною 15-20 см. Для цього майте із собою невелику лопатку, знайдіть місце за 80 метрів від водойм, стежок та табору. Після використання закопайте ямку та присипте листям, камінцями.

- У невеликій кількості сеча не шкодить довкіллю. Тому достатньо просто щоразу знайти віддалену місцину подалі від води і стежок.

- Для більшої групи і стаціонарного табору варто облаштувати лятрину, згідно з Пластовими правилами. Періодично засипайте її попелом та ґрунтом. Це перешкоджає поширенню неприємного запаху і комах.

- Якщо на території є стаціонарний туалет, завжди користуйтеся ним.
- Завжди мийте руки після користування будь-яким туалетом.
- Завжди використовуйте звичайний невідбілений туалетний папір, який відносно швидко розкладається у природі. Найкраще його закопати.
- Вологі серветки, гігієнічні прокладки, тампони, підгузки містять у своєму складі пластик. Їх не можна викидати до лядрини, закопувати або спалювати. Правильне рішення – спакувати у щільний пакет для сміття і винести до населеного пункту, де викинути у смітник.

4. Залиште те, що знайдете

Сувеніри подобаються багатьом, але краще придбати їх у магазині чи у народних майстрів. Рослини, мушлі, камінці належать тому місцю, де вони перебувають. Тож найкраще лишити їх у природі. Дайте і наступним туристам можливість помилуватись красою.

- Замальовуйте та фотографуйте цікаві краєвиди, рослини, тварини, скелі, печери та інше.
- Майте визначник рослин і тварин, або завантажте на смартфон спеціальну програму. Колекціонуйте види, які ви побачили і визначили, а не ті, які зібрали.
- Не відламуйте на пам'ять частини скель, будівель, археологічних знахідок та історичних місць. Нічого не пишть на них. Нехай лишаються такими, як є.
- Будьте особливо уважними і обережними у печерах. Їхні екосистеми особливо вразливі до людського впливу. Тож не збирайте там каміння, мінерали, сталактити та інше.
- Ніколи не забивайте цвяхів у дерева і не робіть написів на корі.

- Сухі дерева так само цінні для лісу, як і живі. У них живуть числені звірі, птахи, комахи, гриби. Деревина, що відмирає, повертає лісу поживні речовини. Тож уникайте знищувати її.

5. Зменшуйте шкоду від багаття

Багаття традиційно є частиною туристичної та Пластової культури. Важко уявити Пластовий табір без ватри. Однак у дикій природі відкритий вогонь несе ризики пожежі, виснаження ґрунту і шкоди деревам. З точки зору охорони довкілля, найкраще вогнище – це те, якого не було. Тож як зменшити шкоду від багать?

- Оцініть, чи потрібне вам багаття та чи можна його розводити у даному місці в даний час. Під час пожежонебезпечного періоду в лісі розводити вогонь заборонено.
- Опалі сухі гілки завтовшки із руку – найбільш екологічно дружнє паливо на природі після туристичної плитки. Збирайте те, що лежить на землі, а не обламуйте гілки з дерев. Тим більше не варто рубати сухі дерева.
- Чи достатньо палива для розведення вогню? Якщо ви не можете легко знайти достатню кількість опалих сухих гілок, то скоріше за все, це місце потерпає від надмірного збору дров. В такому разі від багаття краще утриматись.
- Якщо ви вирішили розвести вогонь, то оберіть існуюче облаштоване місце для багаття. Найкраще, коли воно підняте над поверхнею землі та обкладене камінням.
- Якщо абсолютно необхідно розвести вогнище на новому місці, то дотримуйтесь максимальної безпеки. Приберіть залишки рослинності, відгорніть родючий ґрунт та обкладіть або обкопайте місце по колу. Перед тим, як полишити місце стоянки, повністю загасіть вогнище, приберіть великі вуглини, поверніть на місце ґрунт, приберіть камені. Повністю замаскуйте місце багаття, щоб не привертати увагу

інших туристів. Так у природи буде більше можливості відновити це місце.

- Можна користуватись легкими туристичними мангалами та піддонами для багаття, щоби розводити його не безпосередньо на ґрунті.
- Ніколи не залишайте багаття, вуглі або туристичні плитки без нагляду.
- Завжди переконуйтеся, що багаття перегоріло до білого попелу, а потім ретельно заливайте його водою або засипайте ґрунтом.
- Завжди віддавайте перевагу туристичним плиткам, коли це можливо.

6. Поважайте диких тварин

Побачити під час мандрівки дикого звіра або птаха – неабияка радість. Щоб не зашкодити їм, варто дотримуватись кількох правил. Основне з них – ваша присутність має бути максимально непомітною для тварини. Це їхній дім, і ми в ньому гості.

- Не беріть із собою в дику природу домашніх тварин. Собака може налякати чи поранити дичину, або загубитись сам. В крайньому разі тримайте собаку на короткому повідці.
- Якщо ви помітили тварину, не наближайтесь до неї, щоби краще роздивитись. Тим більше не лякайте її вигуками або рухами.
- Добре мати бінокль або теле-об'єктив на фотоапараті, щоби роздивитись тварину краще.
- Ніколи не торкайтесь гнізд із яйцями, пташенят та дитинчат звірів. Батьки можуть полишити дитинча, якщо побачать вас поруч або відчують ваш запах. Не намагайтесь “врятувати” дитинчат. Вони не загубились, у більшості випадків батьки десь поряд.
- Якщо вам здається, що тварина поранена або в біді, не намагайтесь врятувати її самостійно. Так можна наробити ще більшої біді. Або вона може поранити і заразити вас самих. Краще повідомте

місцеве лісництво та ветеринарів і передайте усі деталі. Виняток – коли бачите на дорозі тварину, поранену внаслідок ДТП.

- Ніколи не підгодовуйте диких тварин і не залишайте для них їжу. Якщо вони звикнуть отримувати їжу від людей, це може наразити їх на небезпеку від браконьєрів, або ж тварини можуть стати агресивними.

- Залишки їжі варто надійно закривати і зберігати окремо від наметів, щоб не приваблювати тварин до табору. Якщо закопуєте органічні рештки, робіть це так, щоб тварини до них не дістались.

- Не перешкоджайте доступу тварин до води. Розташовуйте табір не ближче ніж 80 м до водойми.

- Тварини люблять тишу і звуки природи. Тож не заважайте їм гучними розмовами, піснями, рубанням дрів або прослуховуванням музики. Насолодіться і ви звуками природи. Виняток – якщо ви проходите територією, де є ведмеді. Тоді варто зчиняти помірний шум, аби попередити і відлякати ведмедя з вашого маршруту.

- Якщо перебуваєте на території, де водяться ведмеді та вовки, заздалегідь вивчіть правила поведінки. Краще проконсультуватись із місцевими лісниками чи працівниками нацпарку.

- Ніколи не чиніть зумисної шкоди тваринам. Не вбивайте змій, ящірок чи пауків. Всі вони є частиною екосистеми і не нападають на людину, якщо залишити їх в спокої. Так само не знищуйте отруйні рослини і гриби.

- Не розташовуйте табір біля гнізд, нір, місць ночівлі тварин та штучних годівниць.

- Не купуйте товарів, вироблених із диких тварин. Браконьєрство та надмірне мисливство – це одна із основних причин їх зникнення. Не фотографуйтеся із дикими тваринами. Їх експлуатація порушує законодавство України.

7. Зважайте на сусідів

Багато людей звертається до природи у пошуках відпочинку та нових вражень. Завдання пластуна – показувати гарний приклад поведінки на природі та не заважати іншим насолоджуватись нею.

- Будьте тихими та чемними, не здіймайте галасу навіть на великих туристичних стоянках.
- За можливості, розбивайте табір подалі від інших груп, аби не заважати одні одним.
- Якщо можливо і дозволяє кількість стоянок, мандруйте та таборуйте декількома невеликими групами. Це зменшить шум і додасть відчуття усамітнення на природі вам та вашим сусідам.
- Поступайтесь місцем на стежці більшим групам, вершникам, старшим людям.
- Якщо на вашому шляху зустрічаються ворота чи шлагбауми, то залишайте їх у тому стані, в якому знайшли (закритими або відкритими).
- При можливості, обирайте намети, одяг і туристичне спорядження природних кольорів, аби не створювати додаткового візуального навантаження.
- Без крайньої потреби не користуйтеся дизельними генераторами, раціями, гучномовцями тощо.
- При потребі, навчайте інших туристів дружньому до природи поведінню.
- Будьте прикладом обачної та відповідальної поведінки серед дикої природи.

Додаток. Правила поведінки на територіях

Природно-заповідного фонду (ПЗФ):

а. **Перед плануванням мандрівки чи табору перевірте, чи не пролягає вона через територію Природно-заповідного фонду**, наприклад:

- i. природні заповідники,
- ii. біосферні заповідники,
- iii. національні природні парки,
- iv. регіональні ландшафтні парки,
- v. заказники,
- vi. пам'ятки природи,
- vii. заповідні урочища.

б. Ознайомтесь із заповідним режимом даної території та визначте, чи дозволено там проводити заплановану вами діяльність, які існують правила та обмеження. Цю інформацію можна отримати на сайті даного об'єкту ПЗФ або за телефоном адміністрації. Якщо у об'єкта немає сайту та адміністрації, варто звернутись у найближче лісництво або Міністерство екології. Чітко дотримуйтесь встановлених правил і переплануйте маршрут мандрівки або розташування табору в разі потреби.

с. Загальні правила поведіння на об'єктах ЗФ такі: На землях природно-заповідного фонду ... забороняється будь-яка діяльність, яка негативно впливає або може негативно впливати на стан природних та історико-культурних комплексів та об'єктів чи перешкоджає їх використанню за цільовим призначенням (Закон України "Про природно-заповідний фонд").

д. На території природних **заповідників** забороняється будь-який туризм та перебування сторонніх осіб (окрім співробітників заповідника тощо): розведення вогнищ, влаштування місць відпочинку населення, стоянка транспорту, а також проїзд і прохід сторонніх осіб.

е. На території **біосферних заповідників** розрізняють заповідну зону, буферну зону та зону антропогенних ландшафтів. В заповідній та буферній зонах перебування і туризм заборонені. У зоні антропогенних ландшафтів

дозволена традиційна господарська діяльність, в тому числі, рекреація і туризм.

f. Територія **національних природних парків** та **регіональних ландшафтних парків** поділяється на зони: заповідну, регульованої рекреації, стаціонарної рекреації та господарську. В заповідній зоні туризм та перебування заборонені. У зоні регульованої рекреації дозволено користування промаркованими екологічними та туристичними стежками, облаштованими місцями для відпочинку. У зонах стаціонарної рекреації та господарській дозволено відпочинок у готелях та кемпінгах та туризм без додаткових обмежень.

g. На **усіх територіях ПЗФ** заборонено шкодити рослинам, тваринам, ґрунтам, водоймам. В тому числі, зривати, викопувати, ламати рослини, полювати та полахати тварин, забруднювати ґрунт та водойми, шуміти, розпалювати вогнища окрім облаштованих місць на офіційних туристичних стоянках.